БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 21 (8243)
ЯНВАРИИН 25
ПЯТНИЦА
1957 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Красноярска хизаарта Ленинэй орден барюулагдаба

КРАСНОЯРСК, январиин 21. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо нүхэр Л. М. Каганович мүнөөдэр эндэ самолёдоор буугаа. Городой олон мянган ажалшад нүхэр Кагановичые угтахаяа аэродром дээрэ суглараба.

Правительственнэ шанда—Ленинэй орденоо хүртэһэнтэйнь дашарамдуулан нүхэр Каганович хизаарай ажалшадые халуунаар амаршалаа. Гоё һайханаар шэмэглэгдэнхэй үйлсэнүүдтэ ажалшад олоороо сугларжа, нүхэр Кагановичын город ороходонь, халуунаар амаршалһан байна.

Революциин нэрэмжэтэ талмай дээрэ Соведүүдэй Байшангай урда митинг болоо. Нүхэр Л. М. Каганович митингдэ хабаадагшадта хандан богонихон үгэ хэлээ.

КРАСНОЯРСК, январиин 22. (ТАСС). Мүнөөдэр Красноярскда, Пушкинай нэрэмжэтэ театр соо ажалшадай депутадуудай хизаарай Соведэй ба КПСС-эй хизаарай комитедэй нэгэдэмэл баярай суглаан болобо. 12 часта театр соо алдарта хүнүүд — эрхим ургаса ургуулагшад, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, партийна ба советскэ хүдэлмэрилэгшэд, Алтайн хизаарһаа ерэһэн айлшад суглараба. КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Л. М. Каганович, хизаарай партийна ба советскэ организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, колхозууд ба шэнэ газартахи совхозуудай алдарта ажалшадай суглаанай президиумдэ ерэхэдэнь, тэндэ байгшад халуунаар угтаба.

Ажалшадай депутадуудай Красноярска хизаарай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ Н. Г. Фалалеев баярай суглаае нээбэ. Колхознигууд, хүдэлмэришэд болон интеллигенциин ажалые эрхимээр сэгнэһэнэйнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ ба Советскэ правительствода хизаарайнгаа ажалшадай үмэнэһөө тэрэ баясхалан хүргэбэ.

Суглаанда байгшад КПСС-эй ЦК-гэй Президиумые хүндэтэ президиумдэ нэгэн һаналаараа һунгаба.

Л. М. Кагановичта үгэ үгтэбэ. Ленинэй орденоор Красноярска хизаарые шагнаха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые тэрэ уншаба. Удаань Л. М. Каганович Ленинэй орден ба СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй грамотые хизаарай Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Фалалеевтэ ба партиин хизаарай комитедэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Органовта барюулба. Зал соо һуугшад бултадаа альгаа ташаба. Л. М. Каганович нүхэд Фалалеев Органов хоёрые ахадүүгэй ёһоор тэбэрижэ, таалаба.

Нүхэр Органов харюугай үгэ хэлээ. Тэрэ хадаа дээдэ зэргын шангай түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Советскэ правительствода хүдэлмэришэд, колхозно таряашад, интеллигенци болон бүхы ажалшадай үмэнэһөө гүн ехэ баясхалан хүргэбэ. Красноярска хизаарай туйлаһан амжалтанууд тухай хэлээд, энэ жэлдэ 100 миллион пүүдһээ бага бэшэ таряа орондоо үгэхэ зорилготойбди гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Баярай суглаан дээрэ мүн Ужурска районой «Ленинэй дурасхаал» колхозой түрүүлэгшэ Социалистическэ Ажалай Герой П. Чалкин, XX партийна съездын нэрэмжэтэ совхозой хүдэлмэришэн В. Огарков, Социалистическэ Ажалай Герой комбайнер В. Лысенко болон бусад үгэ хэлээ. Партиин XX съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь түргэнөөр бэелүүлхын тула үшөө һайнаар ажаллахабди гэжэ тэдэнэр парти, правительствоя найдуулба. Суглаан дээрэ нүхэр Л. М. Каганович үгэ хэлэбэ.

Нүхэр Л. М. КАГАНОВИЧЫН хэлэһэн үгэ

Хүндэтэ нүхэд!

Дээдэ зэргын шанда хүртэһэнтэйтнай дашарамдуулан колхознигуудые, хүдэлмэришэдые, советскэ интеллигенциие Советскэ Правительствын, Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй үмэнэһөө үнэн зүрхэнһөө халуунаар амаршалнаб (**Альга ташалга**).

Орденто Красноярска хизаарай ажалшадай амар мэндэ ябахыень, хүдөө ажахы болон промышленностиие саашадань дэбжээхэ хэрэгтээ, советскэ арадай, манай инаг социалистическэ Эхэ ороной аша туһада хэдэг шэнэ габьята ажалдаа шэнэ ехэ амжалтануудые туйлахыень үнэн сэдьхэлһээ хүсэнэб. (**Нэрьемэ, үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга**).

I.

35,5 миллион гектар шэнэ ба боро газар элдүүрилэн ашатлахын түлөө бүгэдэарадай тэмсэлдэ эдэбхитэйгээр хабаадаһанайнгаа, амжалта туйлаһанайнгаа түлөө, таряа ехээр абадаг болоһоноойнгоо түлөө Красноярска хизаар орон дотороо алдартай болоһон шанда — Ленинэй ордендо хүртэхэ ёһоороо хүртэбэ. Танай хизаар агууехэ Советскэ Союзай түрүү областьнууд болон республикануудай дунда хүндэтэ һуури эзэлхэ ёһоороо эзэлбэ. (**Альга ташалга**).

Хүдөө ажалдаа амжалта туйлаһанай түлөө олон зониие шагналга хадаа хүдөө ажахые эрид ехээр дэбжээхэ тушаа партиин ба тэрэнэй ЦК-гэй политикын, илангаяа шэнэ газар элдүүрилэн ашаглаха политикын илаһаниие эли тодоор харуулна. Тэрэ политика 1953 оной сентябрьска Пленумһээ эхилээд КПСС-эй ЦК-гэй удаадахи хэдэн Пленумүүд дээрэ, мүн партиин XX съезд дээрэ зохёогдоһон байгаа. (**Альга ташалга**).

Колхозууд болон совхозуудай ажалшад хизаарайнгаа городуудай хүдэлмэришэд ба ажалшадай, мүн Советскэ Союзай, илангаяа Российска Федерациин бусад нютагуудай хүдэлмэришэд ба албахаагшадай туһаламжаар нэгэ миллионһоо дээшэ гектар шэнэ газар элдүүрилжэ, 1956 ондо ехэ ургаса абаһан ба гүрэндөө 94 миллион пүүд таряа тушааһан байна. 1953 ондо Красноярска хизаар бүхыдөө 35 миллион пүүд үгэһэн байгаа.

Хизаар хадаа хартаабха, овощь, мяха, һү, ноохо, үндэгэ болон хүдөө ажахын бусад продукци абаха, тушааха болон худалдаха талаар жэлээ амжалтатайгаар түгэсхөө. Малһаа ашаг шэмэ ехээр абадаг болохо хэрэгтэ зарим тэды амжалта туйлагдаа.

Хизаарайнгаа арадай ажахые дэбжээхын түлөө тэмсэлдэ Красноярска хизаарта һуудаг хори гаран национальностиин ажалшад: ородууд, украинецууд, хакассууд, белорусууд, ненцүүд, эвенкнүүд, якудууд болон бусад яһатан эбтэй һайн ажалша бүлэ болон жагсаһан байна. Энэ хадаа манай партиин ленинскэ национальна политикын илаһанай аша үрэ мүн. (**Нэрьемэ альга ташаалга**).

Ороһо таряа ехээр абадаг болохо хэрэгтэ хакасска автономно областиин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй гайхамшаг амжалта туйлаһаниие тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тэндэ һүүлэй гурбан жэлэй туршада шэнэ газар хахалжа, таряа ехээр абадаг болоһоной ашаар урданайхиһаа таба дахинһаа үлүүтэй ехэ таряан гүрэндэ тушаагдаа.

Танда Ленинэй орден барюулхын тула Красноярска хизаарта ошохо гэһэн СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй, Советскэ Правительствын даалгабариие би онсо ехэ һайшаалтайгаар ба баяртайгаар абааб. (**Альга ташалга**). Нютаг нютагуудаар ябажа, бодото хэрэг хэжэ байһан зонтой уулзахада һайншье, туһатайшье байхаһаа гадна, мүн анхан колхозуудай бии боложо байһан үедэ, удаадахишье жэлнүүдтэ колхозуудай хүл дээрээ гараад байхада Красноярска хизаарта партиин Центральна Комитедэй даалгабаряар хэдэ дахин ерэһэн хадаа тиигэһэн байнаб. Тиин мүнөөнэй байдалые урданайхитай сасуулаад байхада, танай амжалта туйлаһандатнай баярлангүй байжа болоногүй. Танда, танаар дамжуулан Красноярска хизаарай бүхы ажалшадта үнэн зүрхэнэй большевистскэ баяр хүргэхыем зүбшөөгыт. (**Нэрьемэ альга ташалга**).

Дайсадтай тэмсэл хэһэнэй, бэрхэшээлнүүдые, дутагдалнуудые болон алдуунуудые дабаһанай, ажалшадай баатар ажал хэһэнэй, таряашад ба хүдэлмэришэн ангиин хоорондо нягта ба ахадүүгэй ленинскэ холбоо барисаа байгуулһанай ашаар колхозно байгуулалта бии болоһон ба бэхижэһэн байха юм. (**Альга ташалга**). Мүнөөдэр бидэ колхозно байгуулалтын хүсэдөөр, бүримүһэн илаһаниие хаража байнабди. Хүдөө ажахые социалистическэ ёһоор шэнэдхэн байгуулха түсэбэй үрэ дүнгүүд, манай эсэгэ ба багша агууехэ Ленинэй кооперативна түсэбэй илалтанууд танай хизаарай жэшээ дээрэ илангаяа тодоор харагдажа байна. (**Нэрьемэ альга ташалга**).

Революциин урда тээ Красноярска хизаарые (урданай Енисейскэ губерни) шэрүүн хүйтэн, тон гээгдэнги хизаар гэжэ хэлсэдэг бэлэй. Революциин урда тээхи бүхы Россида, мүн баһа Красноярска хизаарташье, хүдөө ажахынь гээгдэнги байгаа һэн. «Хүдөө ажахын промышленностиин хэрэглэмжэнүүд тухай Енисейскэ губернскэ комитедэй» журнал дотор иигэжэ бэшэгдэһэн байгаа: «Хүдөөгэй зоной ажаһуудалай гол эшэ үндэһэ болгошо нютагай таряанажал удаанааршье һаа, зүгөөр улам саашаа унажа доройтожо байна гэһэн тобшолол губерниин хүдөө ажахые шэнжэлэгшэд хэбэ».

Хаанай ноёд бии байһан юумэн тухайгаа бэшэхэ баатай байгаа. Зүгөөр, тэдэнэр тон муу мэдэлшэд байшоо. Юундэб гэхэдэ, агууехэ социалистическэ революциин болохо, Советскэ засагай тогтохо тухай тэдэнэр урид хэлээгүй. Октябрьска революци Красноярска хизаарай хүдөө ажахын доройтолгые болюулхаһаа гадна, бүхы ороной, тусхайлхада, Красноярска хизаарай, индустри болон хүдөө ажахые хүгжөөхэ угаа ехэ арга боломжонуудые бии болгоһон, бидэнэй мүнөө тэмдэглэжэ байһан юумые хизаарай хүдөө ажахын үйлэдбэриин угаа ехэ ургалта, колхозно байгуулалтын илалта туйлаха ябадал хангаһан байна. (**Альга ташалга**).

Хизаарай тарилгын бүхы талмай 1913 ондо 662 мянган гектар байһанаа 1956 ондо 3287 мянган гектар хүрэтэрөө ехэ болоо: валовой суглуулбари 27 миллион пүүд байһанаа 172 миллион пүүд болоо; нэгэ гектарай ургаса 6,9 центнер байһанаа 11,7 центнер болоо; эбэртэ бодо мал 579,7 мянган толгой байһанаа 1020,4 мянган толгой болоо. 1956 ондо бүхы категориин ажахынууд эдыһэнээн хүдөө ажахын продуктнуудые бэлдэһэн ба худалдаһан байна гэбэл: 1940 ондо тушаагдаһан 767 мянган тонно таряанай орондо 1478 мянган тонно тушаагдаа. Таряанай валовой ургасын түргэнөөр ехэ болоһоной, малажалай ургаһанай ашаар Красноярска хизаар ороноо таряа, мяха болон хүдөө ажахын бусад продуктнуудаар хангаха хэрэгтэ бүхы Сибирьтэй хамта ехэ үүргэ дүүргэдэг болоо. Илангаяа Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ ехэ үүргэ дүүргэһэн байна.

Советскэ гүрэнэй тогтожо байһан 40 жэлэй туршада хэгдэһэн революционно шэнэдхэн байгуулалтануудай айхабтар ехэ ба ашатай хүсэтэй байһаниинь Красноярска хизаарай жэшээ дээрэ эгээл тодоор харагдажа байна. Тон гээгдэнги байһан Красноярска хизаар мүнөө түрүү промышленностьтай, хүдөө ажахытай, социалистическэ культуратай хизаар болоо. Эндэтнай үйлэдбэрилгын хүсэнүүд түргэнөөр хүгжэжэ, ажалшадай материальна ба культурна байдал дээшэлжэ байна.

Советскэ засагай жэлнүүдтэ хизаар дотор горнорудна, болбосоруулгын, машина бүтээлгын, химическэ, барилгын материалнуудай болон промышленностиин бусад шухалын шухала һалбаринууд байгуулагдаа. Ой модоной, модо дархалалгын ба гидролизно промышленность, электростанцинууд, транспорт ехээр хүгжөөгдөө. Хэрбээ 1913 ондо промышленностиин валовой продукци оройдоол 23 миллион түхэриг болоһон юм һаа, 1956 ондо 10,6 миллиард түхэриг болоо. Революциин урда тээ хүдэлмэришэдэй тоо 7—8 мянгаһаа дээшэлдэггүй байгаа, 1956 ондо 400 мянган хүн болоо гэхэ гү, али 50 дахин шахуу ургаа. (**Альга ташалга**).

1914 ондо Енисейскэ губернидэ хүн зоной 86 процентнь үзэг бэшэг мэдэхэгүй, губерниин газар дээрэ 46,5 мянган һурагшадтай 781 һургуули бии байһан, нэгэшье дээдэ һургуули үгы байһан юм. 1956 ондо хүн зон 100 процент шахуу эрдэм номтой болоо, хизаар доторхи 3262 һургуулинуудта 331 мянган һурагшад һурана. 48 тусхай дунда ба 8 дээдэ һургуулинууд бии байна. (**Альга ташалга**).

Нүхэдүүд, энэ тон шухала гээшэ, юундэб гэхэдэ, Октябрьска революциин олгоһон агууехэ сүлөөтэ ажалай ашаар лэ, социалистическэ культурын, дээдэ ба дунда һуралсалай ургаһанай ашаар лэ, хүнүүдэй политическэ эрдэмтэй болоһоной ашаар лэ та бидэнэй мүнөөдэр тэмдэглэжэ байһан иимэ баатар ажал хэгдэжэ болохо гээшэ. (**Альга ташалга**).

Индустриализаци хэһэнэй, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые булюу ехээр бүтээһэнэй, тэрэшэлэн культурна революци хэһэнэй ашаар хизаар дотортнай, манай бүхы орон дотортo адляар, томо механизированнэ социалистическэ хүдөө ажахы байгуулагдаа. Хизаар дотортнай 1045 колхозууд, 131 МТС, 72 совхоз бии.

Партиин XX съездын шиидхэбэриин ёһоор оронoймнай зүүн районуудта (тэрэ тоодо Красноярска хизаарта) дүтын 10—15 жэлэй туршада нүүрһэ малтажа абаха ба электроэнерги гаргаха тон ехэ база байгуулагдаха, гурбадахи ехэ металлургическа база, машина бүтээлгын шэнэ центр байгуулагдаха байна. Энэ шиидхэбэриие бэелүүлхын тула Красноярска хизаарай газар дээрэ промышленна ехэ барилга хэгдэжэ, жэшээлхэдэ, тон томо Красноярска гидроэлектростанци бариг дажа, үнгэтэ ба хара металлургиин предприятинууд гэхэ мэтэ бодхоогдожо байна.

Ородой агууехэ уранзохёолшо А. П. Чехов Сахалин ошожо ябахадаа Красноярскда ороһон ба Енисейе хараһан тухайгаа иигэжэ бэшээ һэн»:

«... Енисей дээрэ ажабайдал зоболонтойгоор эхилһэншье һаа, манай зүүдэндэ үзэгдөөгүй гайхамшаг юумээр дүүрэхэ байха... Би иигэжэ бодожо байгаа һэм: сагай ерэхэдэ энэ эрье дээрэ ямар билтарма дүүрэн, сэсэн ба зоримгой ажаһуудал мандаха гээшэб. Енисэй хадаа өөрынгөө хүсые, залуугай зоригые хаана хэрэглэхэеэ мэдэдэггүй, сусаршагүй ехэ баатар гээшэ».

А. П. Чехов коммунист байгаагүй, теэд агууехэ уранзохёолшо, өөрынгөө ороной патриот туладаа өөрынгөө арадай, сибириинхид — красноярскынхидай ерээдүйн агууехэ туйлалтада этигэдэг байгаа. Мүнөө Енисей дээрэ советскэ хүнүүдэй билтарма дүүрэн, сэсэн, зоримгой ажабайдал мандаба гэжэ бидэ ямаршье һайрхалгүйгөөр хэлэжэ шадахабди.

Октябрьска революци Енисей-баатарай хүсэ шадалые, залуугай эршэ зоригые хэрэглэхэ арга олгоо. Енисейн эрье дээрэ һуудаг зоной революционно баатар хүсэниинь бүхы шадалаараа дэлгэрээ. (**Нэрьемэ альга ташалга**).

Ленинскэ замаар, агууехэ Коммунистическэ партиин хүтэлбэреэр ябаһан хүдэлмэришэн анги, ажалша таряашадтай нягта холбоо барисаа байгуулжа, социалистическэ индустриализаци бэелүүлээ, хүсэтэ колхозно байгуулалта тогтоогоо, оронойнгоо, илангаяа Сибириин, тэрэ тоодо Красноярска хизаарай миин хэбтэһэн байгаалиин угаа ехэ баялигуудые уудалжа, арадтаа аша туһатайгаар хэрэглэжэ байна.

Красноярска хизаарые социалистическэ ёһоор шэнэдхэн байгуулха хэрэгтэ Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин нэгэ хуби болгошо алдарта, байлдаануудта шалгарһан Красноярска партийна организаци ехэ габьятай байна. Советскэ засагай органууд мүн лэ ехэ габьятай гээшэ. Хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй ехэ габьяае тэмдэглэхэ шухала. Колхознигуудай, хүдэлмэришэдэй, арадай, бүхы партийна организациин шэн зоригто ажалые тэмдэглэжэ байха зуураа, бидэнэр парторганизациин хүтэлбэрилэгшэ—хизаарай комитедэй үүргые, Советскэ засагай хүтэлбэрилэгшэ—хизаарай гүйсэдхэхэ комитедэй үүргые, тусхайлхада, хизаарай комитедэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Н. Н. Органовой, хизаарай гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Н. Г. Фалалеевэй үүргые тэмдэглэхэ байнабди. (**Альга ташалга**).

II.

Нүхэдүүд! Советскэ гүрэн дотор шан үгэлгэ хадаа шэн зоригтойгоор ажаллаһанай түлөө, ажалшадай ажаһуудалые һайжаруулһанай түлөө, социалистическэ гүрэнэйнгөө нэрэ солые ба хүсэ шадалые арьбадхаһанай түлөө габьятай байһаниие тэмдэглэжэ, бүгэдэарадай баясхалан хүргэһэн ушар мүн болоно. Тиимэһээ манайда шагнагдаһан хүнүүд хүндэтэй, нэрэтэй солотой байдаг, правительственнэ шангаар тэмдэглүүлһэн тэдэнэй ажал хэрэг бусадта жэшээ болодог, бусадай дууряажа абамаар юумэ болодог гээшэ.

Капиталистическэ оронуудта ажалшадые мүлжэхэ ба империалистическэ дай хэхэ ябадалдань буржуазин-ангита гүрэндэ туһа хүргэһэнэй түлөө гол түлэб шан барюулдаг дээрэһээ тэндэ шан үгэлгэ тон ондоо удхашанартай гээшэ.

Манайда олон зониие шагналга онсо шухала политическэ удхашанартай. Тэрэ хадаа ганса нэгэн хүнүүдэй гү, али бүлэг ажалшадай бэшэ, харин үргэн олон арад ниитын Эхэ оронойнгоо үмэнэ габьятай байһаниие, тэрэнэйнгээ алдар солын түлөө габьяа гаргаһаниие тэмдэглэнэ. Жэшээнь, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ олон зуун мянган хүнүүдые орденууд болон медальнуудаар шагнаһан, олон мянган советскэ баатар сэрэгшэдтэ Советскэ Союзай Геройн нэрэзэргэ олгоһон ушар хадаа манай агууехэ партиин ба Советскэ Правительствын хүтэлбэреэр баатар советскэ арадай, ба тэрэнэй шэн габьята зэбсэгтэ хүсэнүүдэй дайшалхы ба ажалай габьяа харуулжа, Советскэ Эсэгэ оронойнгоо нэрэ хүндые, эрхэ сүлөөе ба бэеэ даанхай байдалые аршалан хамгаалһан, гитлеровскэ империализмые бута сохиһон, дэлхэйн болбосоролые һандаралһаа абарһан, арадуудые фашистска богоолшолгоһоо абарһан бүхэдэлхэйн түүхэтэ удхашанартай ябадалые гэршэлэн харуулна. Сохом энэ илалта мүнөө ба саашадаашье коммунизмын илалтануудые туйлаха арга олгоһон байна. (**Альга ташалга**).

Тиихэтэй хамта, правительственна шан абаһан ушар туйлаһанаараа һанаагаа амархагүй, харин өөһэдынгөө эршэ хүсые улам арьбадхажа, советскэ арадайнгаа социалистическэ Эхэ оронойнгоо аша туһада хэдэг шэн зоригто ажалдаа үшөө ехэ амжалтануудые туйлахыень шан абагшадые уялгална. Тиимэһээ энэ трибунада гаража үгэ хэлэһэн нүхэдэй шэнэ уялга абаһан тухайгаа, красноярскынхидай урда саашанхи хүдэлмэридэнь табигдаад байһан шэнэ зорилгонууд тухай хөөрэһэниие баяртайгаар шагнабабди. Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, таанарай туйлаһанаараа һанаагаа амарангүй, нэгэ газартаа тогтожо байнгүй, харин шан абаад урагшаа дабшаха, бүхы хизаарайнгаа ба улам олон ажалшадайнгаа дахин олон шанда хүртэхые хүсэжэ байһыетнай харуулна. Ажал тэмсэлдээ шэнэ амжалта туйлахыетнай хүсэнэб. (**Альга ташалга**). Танай урда ехэ зорилгонууд табигдаад байна. 1956 ондо эрхим ургаса абаад, ороноо хүдөө ажахын продуктнуудаар хүсэд хангаабди гэжэ бодожо болохогүй. Ороһо таряа улам ехээр абаха, малажалые хүгжөөхэ, хүдөө ажахын эрид ехэ дэбжэлтые үнэхөөр туйлаха гээшэ манай тон шухала зорилго мүн зандаа үлэнэ, юундэб гэхэдэ, орондомнай таряа, мяха болон хүдөө ажахын бусад продуктнууд ходоодоо улам ехэ хэрэгтэй боложо байна.

Ороһо таряа ехээр абадаг болохо зорилгые шиидхэхын тула ороһото культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ, шэнэ газарнуудые саашадаашье ашаглан элдүүрилхэ хэрэгтэй. Энээниие бэелүүлхэ арга боломжонууд хаа хаанагүй, тэрэ тоодо Красноярска хизаарташье угаа ехэ бии байна. Танай хизаар энэ табанжэлдэ гектар бүриһөө дундa зэргээр 15 центнер ургаса абадаг болохо зорилгые хүсэд бэелүүлжэ шадахаар гээшэ. (**Альга ташалга**). Хизаарай урда нютагуудта ургасые нилээд дээшэлүүлхэ, севооборотуудые һэргээн ашаглаха, бүртаг үбһэ үгы хэхэ гэхэ мэтээр энэ зорилгые бараг бэлэнээр бэелүүлжэ боломоор.

Һүүжэ ерэһэн украинецууд танай хизаарай урда талые—Хакасска автономно областиие ба Минусинска районые—«Сибирскэ Украина» гэжэ нэрлэдэг. Ехэ багаараа ондоошье һаань, тиигэжэ сасуулһаниинь сэдьхэлдэ тон һайн гэжэ хэлэхэдэ болоно. Советскэ Украинаһаа һургаал абамаар юумэ бии гээшэ. Мүнөө жэл тэндэ сагай улаpилай муу байбашье, Украина болбол хүдөө ажахын талааршье, мүн социалистическэ байгуулалтын бусад һалбаринуудай талааршье жэшээ боложо байһан ба саашадаашье боложо байха гээшэ. Угаа ехэ арга боломжотой Красноярска хизаарай урда талын нютагуудай ажалшадай «Советскэ Украина» гэһэн нэрэдээ хүрэхыень хүсэнэбди. (**Альга ташалга**).

Нүхэр Каганович Красноярска хизаарай хүдөө ажахые саашадань дэбжээхэ зорилгонууд тухай хөөрэбэ. Хизаар дотор бии байһан баян техникые һайнаар ашаглаха, малажалые түргэнөөр хүгжөөхэ, тэрэнэй ашаг шэмые дээшэлүүлхэ, малай үүлтэрые һайжаруулха, һү ехээр һаадаг болохо, хартаабха, овощь болон хүдөө ажахын бусад продуктнуудые ехээр абадаг болохо шухала байһаниие тэмдэглэбэ. Нарин нооһото хонидые үсхэбэрилхэ гээшэ хизаарай, илангаяа Хакассиин шухала зорилго мүн.

Л. М. Каганович хадаа хүдөө ажахые дэбжээхын тула, хизаар дотор бии байһан угаа ехэ арга боломжонуудые үлэмжэ хүсэдөөр ашаглаха хэрэгтэй байһые тэмдэглээд, тэдэ арга боломжонуудые хайшан гээд бодото дээрэнь ашаглаха, социалистическэ газартаряалангай резервнүүдые хайшан гэжэ һайнаар хэрэглэхэ тухай хөөрэжэ үгэбэ.

1957 ондо хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ эрид хубилалта туйлахын тула бүхы хэмжээ абаха шухала гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет ба СССР-эй Министрнүүдэй Совет хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ хандаһан Хандалга соогоо тэмдэглэһэн байна. КПСС-эй XX съездын табиһан зорилгонуудые хүсэдөөр бэелүүлхын тула үшөө ехэ юумэ хэхэ хэрэгтэй.

Зургаадахи табанжэлдэ хүдөө ажахын үйлэдбэриие эрид ехээр дэбжээхэ гэжэ парти, правительствын хараалһан зорилгые болзорһоонь урид дүүргэхээр угаа ехэ арга боломжонууд ба ресурснуудай манай ехээр механизировалэгдэһэн, томо социалистическэ хүдөө ажахыда бии байһаниие 1956 оной дүнгүүд гэршэлэн харуулба.

Хүдөө ажахын талаар табигдаһан эдэ зорилгонуудые дүүргэбэл, арадай хэрэглэлэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ саашадаа хүгжэхэ, ажалшан арадай материальна ба культурна байдал саашадаа ехээр дээшэлхэ байна. Энэ хадаа Коммунистическэ партиин, тэрэнэй ЦК-гэй, Советскэ Правительствын гол зорилго мүн. Энээнэй түлөө тэмсээбди, тэмсэжэ байнабди, энээниие туйлажа шадахабди. (**Альга ташалга**). 1956 ондо түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэһэн, хүдөө ажахыда илалта туйлаһаншье һаамнай, бэрхэшээлнүүд тохёолдожо болохо гэжэ парти, тэрэнэй ЦК мэдэнэ. Эдеэ хоолой ба промышленна товарнуудые үйлэдбэрилгэ ургажа байна, зүгөөр эрилтэ хэрэглэмжэнүүднай үшөө түргэнөөр ургана. Тэдэ эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангахын тула продукци үшөө ехээр гаргадаг болохо хэрэгтэй. Илангаяа гэр байра олон болгохо хэрэгтэй, энэ талаар эрилтэнүүд хүсэд хангагданагүй, юундэб гэхэдэ, гэр байрын барилга ехээр хэгдэбэшье, хүн зон, илангаяа городуудай зон түргэнөөр олошорно. Тиимэ болохолоороо, манда тохёолдодог бэрхэшээлнүүд—ургажа ябаһанаймнай бэрхэшээлнүүд гээшэ. Социалистическэ системэ эдэ бэрхэшээлнүүдые амжалтатайгаар дабаха арга бидэндэ олгоно. Энээнэй тула түсэблэлгын дутагдалнуудые зоримгойгоор зайсуулха, ажахыгаа һайнаар эрхилдэг болохо, албан хойрог хазагайралтануудтай тэмсэхэ, манай Эхэ ороной ажалшадай зохёон байгуулхы үүсхэлые ба эдэбхи хэшээлые хүгжөөхэ хэрэгтэй. Сохом энэ хэрэгтэ парти, тэрэнэй ЦК өөрынгөө хүсые элсүүлэн хандуулжа байна. Сохом эдэ асуудалнуудые КПСС-эй ЦК-гэй декабрьска Пленум зүбшэһэн байна.

КПСС-эй ЦК-гэй декабрьска Пленум хадаа материальна ресурснууд болон мүнгэн зөөриие эгээл ашагтай һайнаар хэрэглэхэ, тэрэниие арадай ажахые хүгжөөхэ ябадалда зорюулха зорилго партийна организацинуудай, советскэ ба ажахын органуудай урда табиба. Иимэ зорилго промышленностиин талааршье, мүн хүдөө ажахын талааршье табигдаа. Хүдөө ажахын

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта)

Красноярска хизаарта Ленинэй орден барюулагдаба

(Үгэсхэл)

талаарнье ехэ дутагдалнууд бии: дотоодын бүхы резервнүүд һулаар ашаглагдана, ажалай эмхидхэл хангалтагүй байна, мүнгэн зөөри тараагдашана гэхэ мэтэ.

Хүндэ промышленностиин булюу түргэн хүгжэлтые хангажа, хүдөө ажахын бүхы продуктнуудай үйлэдбэрилгые эрид ехээр дэбжээхэ, советскэ арадай материальна ба культурна байдалые нилээд ехээр дээшэлүүлхэ ябадал туйлахын тула зургаадахи табанжэлэй түсэбые табихадаа ресурснуудаа шэнээр хубаарилха хэрэгтэй гэжэ Пленум зааба. Гэр байрын барилгада мүнгэн зөөри нэмэжэ гаргаха шухала гэжэ Пленум тусхайгаар заагаа. Эгээл ойрын сагта гэр байрын байдалые һайжаруулха заатагүй шухала гэжэ парти, правительство тоолоно. Манай Эхэ ороной хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлхэ, тэрэнэй социалистическэ экономикые ба культурые һалбаран бадаруулха, советскэ хүнүүдэй ажабайдалые саг үргэлжэ һайжаруулха ленинскэ зам КПСС-эй XX съездын шиидхэбэринүүд дотор хараалагдаа гэжэ манай ороной ажалшад эдэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула хэһэн тэмсэлэйнгээ түрүүшын жэлэй дүй дүршэл дээрэһээ этигэбэ. Тиимэһээ бүхы советскэ арад өөрынгөө ажалай, политическэ эдэбхиие дээшэлүүлжэ, гүрэнэй ажахын болон культурна ажабайдалай бүхы һалбаринуудта зохёон байгуулхы үүсхэлээ дэбжээжэ, коммунизмын илалта тээшэ, ленинскэ туг доро найдамтайгаар хүтэлжэ ябаһан түрэл Коммунистическэ партияа тойрон улам нягтаар жагсажа байна. **(Нэрьемэ альга ташалга).**

III.

Манай Эхэ ороной экономическа ба хамгаалалгын хүсэнэй бата бүхэ байха бүринь, коммунизмын түлөө тэмсэхэдээ парти ба правительствоя тойрон советскэ арадай улам нягтаар жагсаха бүринь социалистическэ лагериин арадуудай хани барисаан улам бүхэ болоно, эб найрамдалай, зэргэлээд амгалан ажаһуулгын ба манай Эхэ ороной болон бүхы оронуудай арадуудай аюулгүй байдалые бэхижүүлгын политикые бидэ улам бүри найдамтайгаар, амжалтатайгаар ябуулнабди. Һүүлэй үедэ энэ политикые бэелүүлхэ талаар бидэ ехэ амжалтануудые туйлаабди. Советскэ Союзай уласхоорондын нэрэ хүндэнь, эб найрамдал сахиха ба бэхижүүлхэ хэрэгтэ тэрэнэй дүүргэдэг үүргэнь үшөө ехээр дээшэлээ. Тиигэбэшье, мүнөө уласхоорондын оршондо оронуудай харилсаан хурсадаад, улам түгшүүрилтэ байдал тохёолдоод байна. Энэ юугээр тайлбарилагданаб гэхэдэ, империалистическэ гүрэнүүдэй ябуулдаг политикада, сэрэгэй ябуулганууды хэхэ, «хүйтэн дайнда», «хүсэ баримталха» ябадалда бусажа орохо гэһэн хархис эрмэлзэлгын ехэ болоһон дээрэһээ тайлбарилагдана.

Советскэ Союзай, Хитадай Арадай Республикын болон арадай демократиин бусад оронуудай туйлаһан экономическа ба политическэ эдэ амжалтануудта империалистнууд ехэ дурагүйтэнэ. Социалистическэ лагериин оронуудай ахадүүгэй хани барисаанай ба харилсан туһалалсалгын саг үргэлжэ ургажа, социалистическэ системын бэхижэжэ байһанда тэдэнэр дурагүйтэнэ. Олон зуун жэлэй колониальна дарлалтые зүүн зүгэй арадуудай бэе дээрэһээ улам улам абан хаяжа, нюргаяа сэхэлжэ, национальна эрхэ сүлөөгэй ба бэеэ даанги байдалай замда орожо байһан ушар тэдэниие галзууруулна. Эдэ бүгэдые хаража байхадаа, финансова ба промышленна баяшуул, хорото колонизаторнууд болон тэдэнэй уршагта политигууд капиталистическэ үмхирһэн системын түүхын ёһоор хосоржо байһаниие улам бүри ехээр ойлгоно, социалистическэ капиталистическэ хоёр системын экономическа амгалан түүхэтэ мүрысөөндэ социализмын илалта туйлаха байһанда улам бүри ехээр этигэдэг боложо байна. **(Альга ташалга).**

Сохом тиимэһээ капиталистическэ дэлхэйн хархис хүсэнүүд социализмые муугаар харуулха, социалистическэ оронуудай хоорондо харшалдаа гаргаха, үнгэрхэдөө эдэ оронуудай заримандань арадай, хүдэлмэришэн-таряашанай засагые унагааха гэжэ, дэмышье һаа, зүгөөр бүхы хүсөөрөө оролдоно. Тиихэтэй хамта, империалистнууд болбол колониальна ба бэеэ даагаагүй бүхы оронуудта үргэн ехээр хэгдэжэ байһан национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе хүсөөр, сэрэгэй добтолго хэжэ байгаадшье дараха, сүлөөрэгдэһэн оронуудые дахин мэдэлдээ абаха, империализмын боголшод болгон дахин хабшаха, дарлаха гэжэ һэдэнэ.

Л. М. Каганович һүүлэй үедэ уласхоорондын байдалда болоһон шухала событинууд тухай тогтон хэлэбэ. Тэрэ хадаа Египедтэ англо-франко-израильска агрессиин, Венгридэ контрреволюционно үймөөнэй гутамшаг муухайгаар буруу һурэһэниие тэмдэглээд, Дүтын ба Дунда Зүүн зүгтэ американска империализмын эзэрхэг түримхэй добтолго хэхэ гэһэн хараашалгатай байһан тухай хэлэбэ.

«Эйзенхауэрэй доктрина» гэжэ сүүдэ гараһан энэ хараашалгын сэрэгэй-политическэ удхань юуб гэхэдэ, Египедтэ эсэргүү добтолгын буруу һурэһэнэй эсэстэ Дүтын ба Дунда Зүүн зүгһөө гаража ошохо ушартай болоһон Англиин ба Франциин һуурииие США эзэлхэ гэжэ оролдоно. Нефть булимтаран абахаһаа гадна, американска империалистнууд болбол арабска арадуудай национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе дараха, тэдэниие богоолшолгодо оруулха, СССР-тэ ба арадай демократиин оронуудта эсэргүү эзэрхэг түримхэй дай үүдхэхын тула тэдэнэй газар дээрэ сэрэгэй шэнэ базануудые байгуулха зорилго табиба.

Араб бүхы арадууд хонинной арһа нэмэрһэн шоные удангүй балшыса элирүүлжэ, «туһаламжа үзүүлхэ», «хани барисаатай байха» гэһэн далайн саадахи уряалгүй «ханинарта» нэгэн һаналаараа харюу үгөө, тэрэ харюуе иимэ хошон үгөөр хэлэжэ болохо: «Иимэ нүхэдһөө бидэниие бурхан абараг лэ, харин дайсадаа өөһэдөө дарахабди» **(Энеэдэн, альга ташалга).**

Эрхэ сүлөөгэйнгөө ба бэеэ дааха байдалайнгаа түлөө тэмсэжэ байһан арадууд нэгэ колонизаторнуудай (англо-французска) орондо нүгөө колонизаторнуудай (американска) ерэхыень зүбшөөхэгүй, юундэб гэхэдэ, тэдэ арадууд империалистическэ колониальна богоолшолгын бүхы бузар ба үни хада хосорхоор болоһон системые хүсэдөөр, бүримүһэн усадхаха зорилготойгоор тэмсэжэ байна. **(Нэрьемэ альга ташалга).**

Дальна Востогто ба Сибирьтэ интервенци хэхэ ба эзэмдэхэ ябадалда бусад империалистнуудтай хамта Америкын Холбоото Штадуудай хабаадаха үедэ, Америкын Холбоото Штадуудай булимтаралгын хараашалгада Сибириин ороһониие сибириинхид мэдэнэ гээшэ. Зүгөөр, Сибириин ба Дальна Востогой зон өөрынгөө Эхэ ороной түлөө бата ба тэсэмгэй тэмсэлшэд байгаа, Сибириие империалистическэ бузарнуудһаа сэбэрлээ, социалистическэ ёһоор Сибириин хүгжэлтые хангаа.

Сибирь тушаа хариин булимтарагшадай табиһан түсэбүүд буруу һүрөө һэн. Революциин урда тээхи Россин эрхим хүнүүдэй Сибирь тухай һанаһан бодолынь бэелээ.

Ородой агууехэ демократ А. Г. Герцен «Үнгэрһэн саг ба һанал бодол» гэһэн мэдээжэ зохёол соогоо иигэжэ бэшээ һэн: «Сибирь хожом, ерээдүйдэ ехээр хүгжэхэ... Бүхы юумые хүсэрхэлөөр, шиидамаар бүтээдэг, хосоржо байһан ородой правительство Сибириие американскада адли түргэнөөр урагшань дабшуулмаар бодото түлхисэ хэжэ шаданагүй. Амурай адагаар суднануудай ябадаг болоходо, Хитадай дэргэдэ Сибирьтэй Америкын уулзахада юун болохо ааб гэжэ харахабди».

Хосоржо байһан хаанта правительствые революционно арадай хосоргооһон сагһаа хойшо 40 жэл боложо байна. **(Альга ташалга).**

Октябрьска революци үнэхөөрөө, арадай, советскэ, ленинскэ правительство тогтоогоо, энэ правительство өөрынгөө ороной хэтэдээ нойрсожо байһан агууехэ зохёон байгуулхы хүсые үргэнөөр дэлгээн бадаруулаа. Энээнэй аша үрые мүнөө бидэ амасажа байнабди, саашадаа үшөө ехээр амасахабди! **(Альга ташалга).**

А. И. Герцен юу урид хараагүйб гэхэдэ, американска хурдабшалалые гэхэ гү, али ажахын хүгжэлтын темпые Россин арадай холо ехээр үлүүлэн гарахые мэдээгүй. Юрэнхы тоогоороо бидэ Америкые үшөө хүсөөгүйшье һаа, темпээрээ бидэ холо түрүүлээбди, тиин хүгжэлтынгөө хэмжээгээршье тэрэниие хүсэжэ, үлүүлэн гараха сагнай холо бэшэ болоо. **(Альга ташалга).**

Хитадай дэргэдэ Сибирьтэй Америкын уулзаахагүй байһаниие Герцен урид мэдээгүй. Амур дээрэ агууехэ Советскэ Союз агууехэ Арадай Хитад хоёр—арадуудай социалистическэ бүлын хоёр түрэл ахадүүнэр уулзаа. **(Нэрьемэ альга ташалга).**

Америка гэхэ гү, али американска империалистнууд тушаа хэлэбэл, тэдэнэр Амурыешье, Сибириешье, өөһэдынгөө шэхые харадаггүйдэл адляар, хэзээшье харахагүй. **(Альга ташалга).**

Американска империалистнуудай хэдышье хоро шараа гаргабашье, СССР-эй ба арадай социалистическэ Хитадай хоорондохи агууехэ холбоо барисаан хэтэдээ таһаршагүй, бүхэ, хүсэтэй ба илагдашагүй гээшэ. **(Нэрьемэ, үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Нүхэр Каганович хадаа СССР-эй арадуудай хоорондо, хүдэлмэришэн ангиин ба таряашадай хоорондо, КПСС дотор, социалистическэ оронуудай хоорондо харшалдаа, хахарал гаргаха гэһэн империалистнуудай хорото һанаашалгануудай хойно хойноһоо буруутажа һалаһан тухай хэлэбэ. Манай парти доторхи өөрыгөө шүүмжэлэлгые—нэгэ хүндэ һүгэдэдэг ябадалые усадхаха гэһэниие хорото зорилгоор һамбаашалха, марксистнууд-ленинецүүдые «сталинистнууд» ба «антисталинистнууд» болгон хубааха гэһэн империалистнуудай бүхы һэдэлгэнүүд буруу һүрөө.

Дайсадай бүхы найдабарие ба һанаашалгые хүмэрюулэн, манай парти, тэрэнэй Центральна Комитет коммунизмын хүсэдөөр илахын түлөө тэмсэлдэ бата, нэгэн бүхэли, нягтаар жагсаһан марксистско-ленинскэ хүсэн мүн байһан ба байхашье байна. **(Нэрьемэ, үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Ангиин дайсан хадаа манда эсэргүү элдэб янзын шэнэ түсэбүүдые табижа байна. Тиимэһээ советскэ арад революционно һэрэмжэеэ һуларуулхагүй ёһотой, оронойнгоо экономическа, хамгаалгын шадабариие бэхижүүлхэ, эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ пролетарска интернационализмын ба арадуудай хани барисаанай тугые улам дээшэнь үргэхэ ёһотой. **(Нэрьемэ, үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Нүхэдүүд! Бүхы советскэ арадтаяа хамта сибириинхид ба красноярскынхид Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 40 жэлэй ойдо дүтэлжэ ябана. Мүнөөдэрэй баяр найр хадаа Октябриин 40 жэлэй ойдо танай шэнэ амжалта туйлажа ерэхэ байһанай эшэ үндэһэ болоно. **(Альга ташалга).**

Таанар алдарта революционно заншалтай гээшэт, тэрэниие ганса манай орон дотор бэшэ, мүн хилын саанашье мэдэхэ. Тэрэ революционно заншал хадаа урдань революционернүүдые сүлэдэг газар байһан танай хизаарта XIX зуун жэлэй эсэс багта дэлхэйн ажалшадай агууехэ вождь ба багша Владимир Ильич Ленинэй сүлэлгэдэ байһан ушартай холбоотой юм. **(Нэрьемэ альга ташалга).**

И. В. Сталин, Я. М. Свердлов, Г. К. Орджоникидзе, Ф. Э. Дзержинский, Г. М. Кржижановский болон хүдэлмэришэнэй революционно хүдэлөөнэй бусад олон ажал-ябуулагшад танай хизаарта политическэ сүлэлгэдэ байһан байна.

Хүдэлмэришэд ба солдадуудай байгуулһан «Красноярска республика»—ородой нэгэдэхи революциин үедэ, 1905 оной декабрьда ба 1906 оной эхиндэ Красноярск городто байгуулагдаһан хүдэлмэришэд ба солдадуудай депутадуудай Соведүүдэй засаг хадаа хаанта засагта, капитализмда эсэргүү Россин хүдэлмэришэн ангиин болон бүхы арадуудай хэһэн тэмсэлэй түүхэдэ мартагдашагүй алдарта хуудаһа бэшээ һэн.

Энэ революционно заншалаа нангинаар сахин, арьбадхан ябажа, Красноярска хизаарай ажалшад Ленинэй ордентой улаан тугаа дээрэ үргэжэ, бүхы советскэ арадтайгаа хамта Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин хүтэлбэреэр шэнэ алдарта илалтанууд тээшэ урагшаа дабшаха байна. **(Альга ташалга).**

Манай инаг Эхэ ороной дүлэтэ патриэдууд, алдарта сибириинхид—красноярскынхид мандаха болтогой! **(Нэрьемэ альга ташалга).**

Коммунизм байгуулагша баатар советскэ арад мандаха болтогой! **(Нэрьемэ альга ташалга).**

Марксизм-ленинизмын илагдашагүй туг доро, Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин, тэрэнэй ленинскэ ЦК-гэй, Советскэ Правительствын хүтэлбэреэр урагшаа, коммунизмын түгэс илалта тээшэ улам түргэнөөр дабшая! **(Нэрьемэ альга ташалга боложо, оваци болобо. Бултадаа бодожо, зал соо иимэ юрөөл табигдана: Агууехэ Коммунистическэ парти мандаха болтогой! Ленинскэ ЦК-да, Советскэ Правительствода — ура!)**

Нүхэр Г. М. МАЛЕНКОВ ЧКАЛОВТА ЕРЭЭ

ЧКАЛОВ, январиин 21. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. М. Маленков эндэ ерээ. Аэродром дээрэ ажалшадтай хани халуунаар уулзаһанайнгаа һүүлээр Г. М. Маленков Чебеньковско совхоздо хүрөө.

Чебенькидэхи совхоз 1929 ондо эмхидхэгдэһэн юм. Энэ хадаа али бүхы талаараа хүгжэнги, ашаг олзо ехэтэй ажахы юм. Нүхэр Маленков совхозой мастерскойдо, дунда һургуулида, механизациин училищида ороо. Клуб соо хүдэлмэришэдтэй уулзаа. Хүдэлмэришэдые культурно-ажаһуудалай талаар хангалтатай, худалдаа наймаа, эдеэ хоол, хүдэлмэришэдэй салин хүлһэ эмхидхэлгэтэй танилсаа, хүүгэдэй садууд, яслинуудта орожо хараа.

Удаань үнинэй хүдэлмэришэн А. М. Захаровай уряалаар Г. М. Маленков, тэрэнэй шэнээр бариһан гэртэ айлшаар орожо, үдэшын хоол бариһан байна. Һүни орой болоһон хойно нүхэр Маленков Чкаловта бусажа ерээ.

Горький. Автозаводойхин гайхамшагта үүсхэл гаргажа, өөһэдынгөө хүсөөр байрын гэрнүүдые барижа эхилбэ. Тэдэнэр ажалайнтаа һүүлээр хүдэлжэ, хэдэн гэрнүүдые баряад байна. Тиигэжэ олохон хүдэлмэришэдэй бүлэнэр шэнэ квартиратай болоо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: цехын мастер П. К. Кафтаезевэй квартира.

ТАСС-эй фотохронико.

АЙМАГУУДАЙ СОВЕДЭЙ ДЕПУТАДУУДТА КАНДИДАДААР ТҮРҮҮ ХҮНҮҮД ДЭБЖҮҮЛЭГДЭНЭ

Республика доторнай һунгуулиин урда тээхи кампани үргэнөөр дэлгэржэ байна. Мүнөө һунгагшад ажалшадай депутадуудай аймагай Соведүүдэй депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлжэ эхилбэ.

Закаменай аймагай ажалшад аймагай Соведэй депутадуудта кандидадуудаар түрүү механизаторнуудые, колхознигуудые, партийна, советскэ хүдэлмэрилэгшэдые дэбжүүлнэ.

Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд артелиингээ суута һаалишан Ринчин Дашиевна Соктоевае аймагай Соведэй депутадта кандидадаар нэгэн һаналтайгаар дэбжүүлээ. «Коммунизм» колхозой таряанажалай нэгэдэхи бригадада үнгэргэгдэһэн суглаан дээрээ һунгагшад аймагай Соведэй депутадта кандидадаар колхозойнгоо түрүүлэгшэ Санжи Хабарович Санжитовые нэгэн дуугаар дэбжүүлбэ. Мүн тус колхозой хоёрдохи таряанажалай бригадын гэшүүд аймагай Соведэй депутадта кандидадаар КПСС-эй айкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр Даши Цыренович Ринчиное дэбжүүлээ.

В. Иванова.

***

ИВОЛГА. Һунгалтын Янгяажанай 20-дохи округһоо аймагай Соведэй депутадта кандидадые дэбжүүлхэ суглаан уржадэр «Улаан-Оронго» колхоздо үнгэрөө. Суглаан дээрэ колхозник нүхэр Хандажапов үгэ абажа, иигэжэ хэлэбэ.

— Депутат хадаа арад зоной һунгаһан, ехэ этигэл абаһан түрүү хүн гээшэ гэжэ мэдэнэбди. Тиимэһээ өөрынгөө дундаһаа эгээн эрхим хүниие кандидадаар дэбжүүлхэ ёһотойбди. Колхозой бригадир Буда Лодоевич Хэшэктуевые аймагай Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлнэб,—гэжэ хэлээд хүдэлмэриинь амжалта тухай тогтон хэлэбэ.

Хандажаповай дурадхалые колхознигууд Доржиев, Ачитуев ба бусад дэмжэбэ. Ажалшадай депутадуудай аймагай Соведтэ һунгаха һунгуулиин Янгяажанай округһоо депутадта кандидадаар Буда Лодоевич Хэшэктуевые колхознигууд нэгэн дуугаар дэбжүүлбэ.

«Улаан-Оронго» колхозой Кибалинай бригадынхид һунгуулиин Кибалинска округһоо ажалшадай депутадуудай аймагай Соведэй депутадта кандидадаар түрүү һаалишан Агафья Пантелеймоновна Собенниковае дэбжүүлбэ.

И. Комиссаров.

—⊙—

Олон хүүгэдтэй эхэнүүдтэ „Эхэ-Герой" гэһэн хүндэтэ нэрэзэргэ олгогдобо

1957 оной январиин 22-то СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ толилогдоо. Тэрэ Указай ёһоор арба гү, али арбаһаа дээшэ үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлһэн Бурят-Монголой АССР-эй иимэ эхэнүүдтэ «Эхэ-Герой» гэжэ хүндэтэ нэрэзэргэ олгогдоод, «Эхэ-Герой» гэжэ орден, мүн СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй грамота барюулагдаба:

1. **Новолодская** Анастасия Семеновна — Байкало-Кударын аймагай Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн.
2. **Русина** Фетинья Яковлевна — Тарбагатайн аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн.
3. **Семенова** Аграфена Архиповна—Кударын аймагай Маленковой нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн.
4. **Шабанова** Любовь Васильевна—Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн.
5. **Шилова** Анна Игнатьевна — Заиграйн аймагай Илька тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

(ТАСС).

Н. А. БУЛГАНИН ТАДЖИКИСТАНДА БАЙҺААР

СТАЛИНАБАД, январиин 22. (ТАСС). Таджикистан ерээд байһан ССР Союзай Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганин мүнөөдэр хүбэн ургуулдаг нютаг—Вахшска нугада ерээ. Таджикска Республикын хүтэлбэрилэгшэд И. А. Булганинтай хамта ябалсаа.

Ляур гэжэ нютаг ошожо ябахадаа, таджигуудай спортивна морин наадые нүхэр Булганин һонирхон хараба. Һүүлээрнь Куйбышевска районой Чкаловай болон Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай малшадаар уулзажа, ажабайдалайнь хэр зэргэ һайжарһан тухай, малай тоо толгойн хэр зэргэ олошорһон тухай болон бусад асуудалнуудаар һонирхоо.

Һүүлээрнь газар таряалангай ажалай научно-шэнжэлэлгын таджикска институдай хүбэн ургуулгаар туршалгын станцида нүхэр Булганин ерэбэ. Тус институдай директор-селекционер В. П. Крисичков шэнэ сортын хүбэн тухай болон тэрээнэй ювгээрээ һайн байһан тухайнь хөөрэжэ үгөө. Удаань Н. А. Булганин Ворошиловай нэрэмжэтэ колхоздо ошожо, колхозой партийна организациин секретарь Сафар Саидовай квартирада оробо. Мүн энэ үд[...] Курган-Тубинска районой Ленин[...] нэрэмжэтэ колхоздо ехэ митинг б[о]лоо. Нүхэр Булганин болон Тадж[и]кистанай парти, правительств[ын] хүтэлбэрилэгшэд тэрэ митинг д[ээ]рэ байба.

Таджикска Республикада Лен[и]нэй ордениие барюулһан ушар[...] энэ митинг зорюулагдаһан байн[а]. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой бр[и]гадир Н. Фаттоев, Куйбышевай н[э]рэмжэтэ колхозой хоёрдохи отд[е]лениин хүтэлбэрилэгшэ Социалис[]тическэ Ажалай Герой Шариф Ул[у]фатов, Кагановичабадска район[ой] «Москва» колхозой түрүүлэгшэ К[и]рьякди Мавлян гэгшэд энэ мити[нг] дээрэ үгэ хэлээ.

Мүн Таджикистанай КП-гэй ЦК[-]гэй нэгэдэхи секретарь Т. Ульдж[а]баев үгэ хэлэһэн байна.

Митингдэ хабаадагшадта халу[у]наар угтагдан нүхэр Н. А. Булга[]нин мүн үгэ хэлэжэ, хүбэн ургуу[л]ха талаар амжалта туйлаһантайн[ь], Ленинэй орденоор республикы[е] шагнагдаһантай дашарамдуула[н] тэдэниие амаршалаад, хүдөө аж[а]хын бүхы һалбаринуудые хүгжөө[хэ] хэрэгтэ шэнэ амжалтануудые ту[й]лахыень хүсэбэ.

Нүхэр Л. М. Каганович Красноярскда байһаар

КРАСНОЯРСК, январиин 23. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Л. М. Каганович Красноярскда ерээд байха зуураа, хүндэ промышленностиин сибирьскэ заводто мүнөөдэр ошоо. Красноярска хизаарые Ленинэй орденоор шагналгатай дашарамдуулан эндэ олон зоной хабаадалгатай митинг болоо. Митингын болоһон заһабарилгын-механическа цех соо энэ заводойхидһоо гадна, ондоо заводуудай түлөөлэгшэд байлсаа.

Нүхэр Кагановичын трибунада ерэхэдэнь сугларагшад халуунаар угтаа.

Механическа заводой слесарь нүхэр Крылов, цементнэ заводой мастер нүхэр Сметанин, «Сибтяжмаш» заводой директор нүхэр Беляев болон бусад митинг дээрэ үгэ хэлээ. Тэдэнэр Красноярска хизаарта олгогдоһон үндэр шангай түлөө парти ба правительствода үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэһэн байна. Городой промышленна предприятинууда[й] коллективүүд колхозно болон со[в]хозно полинуудай ажалшадта са[]шадаа саг үргэлжэ туһаламж[а] үзүүлжэ байха юм гэжэ үгэ хэлэ[]шэд найдуулаа. Нүхэр Каганови[ч] митинг дээрэ үгэ хэлэһэн байна.

Таряа ехээр абахын түлөө тэмсэ[л]дэ шалгарһан хүдөө ажахын боло[н] промышленностиин хүдэлмэрилэ[г]шэдтэ, партийна болон советск[э] эдэбхитэдтэ правительственна ша[н] барюулга мүнөөдэр үдэшэлэн Пуш[]кинай нэрэмжэтэ театр соо болоо[]. Хизаарай хүдөө ажалай арбан түрүү[н] шүүлдэ Социалистическэ Ажалай Ге[]ройн нэрэзэргэ олгогдоо, 5,500 га[]ран хүн Советскэ Союзай ордену[уд] ба медальнуудаар шагнагдаа.

Нүхэр Л. М. Каганович шагна[г]даһан олон хүнүүдтэ орденуудые барюулаа. Л. М. Каганович тэд[э]ниие халуунаар амаршалжа, ком[]мунистическэ байгуулалтадаа шэн[э] амжалтануудые туйлахыень хүс[э]һэн байна.

Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуков Инди ошохоёо мордо[бо]

СССР-эй Оборонын министр Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуков Индиин правительствын уряалаар Дели ошохоёо «ТУ-104» самолёдоор январиин 23-да мордоо.

СССР-эй Министрнүүд И. Г. Кабанов болон М. Д. Ковригина, Советскэ Союзай Маршалнууд И. С. Конев, Р. Я. Малиновский, К. К. Рокоссовский, К. С. Москаленко, К. А. Мерецков, Авиациин главна маршал П. Ф. Жигарев, генералнууд, адмиралнууд, СССР-эй оборонын министерствын харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд Г. К. Жуковые Внуковска аэродромһоо мордохуу[л]лаа.

Мүн Индиин республикын хэрэ[]гүүдээр СССР-тэ байдаг саг зуу[]рын этигэмжэтэ В. К. Ахуджа, Ин[]диин посольствын хоёрдохи секре[]тарь А. Дас Гупта, СССР-тэ байда[г] дипломатическа түлөөлгын зургаа[н]нуудай сэрэгэй, далайн-сэрэгэй б[а] агаарай-сэрэгэй атташе, советск[э] болон хариин гүрэнүүдэй журна[]листнууд маршал Жуковые үдэ[]шэлсөө. (ТАСС).

Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуков Ташкентдэ ерэбэ

ТАШКЕНТ, январиин 23. (ТАСС). ССР Союзай Оборонын министр Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуков Индиин правительствын уряалаар Дели ошохо замдаа мүнөөдэр эндэ ерээ.

Республикын столицын ажалшадай олон тоото түлөөлэгшэд Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуковые угтахын тулада аэродром дээрэ сугларaa. Узбекскэ ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ш. Р. Рашидов, Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ С. К. Камалов, Узбекистанай КП-гэй ЦК-гэй секретарьнууд Р. Е. Мельников, М. А. Абдуразаков, Туркестанска сэрэгэй округой сэрэгшэдые командалагша армиин генерал А. А. Лучинский, Узбекскэ ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор Я. С. Насриддинова, И. В. Бабков, Узбекистанай ЛКСМ-эй ЦК-гэй секретарь К. Муртазаев, партиин Ташкентскэ обкомой секретарь С. Н. Нурутдинов, партиин Ташкентскэ горкомой секретарь Р. Г. Гуламов, Ташкентскэ горисполкомой түрүүлэгшэ М. Т. Турсунов болон бусад аэродром дээрэ ерээ.

«ТУ-104» реактивна самолёт нютагай сагаар 16 час 15 минутада аэродром дээрэ бууба. Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуковай, тэрээнтэй хамта ябагшадай самолёдһоо буухадань сугларагшад үни удаа[н] альга ташалгаар угтаа.

Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуков республикын хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдтэй халуунаар амаршалсаһанай һүүлээр армиин генерал А. А. Лучинскитай хамта яба[]жа хүндэлэлэй харуулай урдуу[р] гараа.

Хүндэлэлэй харуулай баярай мар[]шын һүүлээр Советскэ Союзай Мар[]шал Г. К. Жуков аэродром дээрэ[] сугларһан Ташкент городой ажал[]шадта хандажа амаршалгын үг[э] хэлээ. Г. К. Жуков республикын Ле[]нинэй орденоор шагнагдаһантай да[]шарамдуулан Узбекистанай ажал[]шадые амаршалаад, шэнэ амжалта[]нуудые туйлахыень тэдээндэ хүсөө[].

Минии Инди ошолго хадаа Совет[]скэ Союзай ба Индиин Республи[]кын арадуудай тон ехэ хани бари[]саве шэнээр гэршэлһэн ябадал боло[]но гэжэ Г. К. Жуков сугларагшадай[] үни удаан альга ташалга доро хэлээ[]. Би советскэ арадай зүгһөө халуу[н] амаршалга Индиин арадта баяр[]тайгаар хүргэхэб.

Советскэ Союзай Маршал Г. К[.] Жуков Навоин нэрэмжэтэ оперо[] ба баледэй гүрэнэй узбекскэ театр[]та үдэшэлэн орожо «Тахир и Зухра[»] гэжэ зүжэг харалсаа.

(ТАСС).

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Академик Г. М. Кржижановскида Социалистическэ Ажалай Геройн нэрэзэргэ олгохо тухай

Энергетикын талаар габьяатай байһанай түлөө, түрэһөөр наян таба наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, академик Кржижановский Глеб Максимилиановичта **Социалистическэ Ажалай Геройн** нэрэзэргэ олгоод, **Ленинэй** орден болон **«Хадуур ба Балта»** гэжэ алтан медаль барюулха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ВОРОШИЛОВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь А. ГОРКИН.

Москва, Кремль
1957 оной январиин 23.

АРАДАЙ АМАН ЗОХЁОЛ

Тээрмэ

ХӨӨРӨӨН

Нэгэтэ намар залуу ангуушан Тээрмэ хуушанай ангуушан Путуунхэ хоёр олон хоногой хүнэһэ оёол тухеэрээд тайгалбад ха. Тэдэнэртэй сугтаа үшөө гурбан ангуушан бии юм һэн ха.

Ангуушад Хорёо гэжэ голые үгсөөд, урда талаһаань сэхэ шагаадаһан нэрэгүй жалгын адагта, хоёр модошын хоорондо холтоһон бүхөөг тухеэржэ, хонон үнжэн байрлаха болобод ха.

— Зай, Тээрмэ, шимнай залуу ангуушан байнаш. Хүбшэ тайгын хүнүүлые һайн гэгшээр мэдэхэшьегүй байжа болохош. Тиимэһээ, энэ үдэрэй агнуурида холо ошонгүй, энээхэн доро байгааша нэрэгүй жалгые баруун хэлбэгээрнь үгсөөд, оролгойдонь туласа гараад, зүүн хяарнь доошоо дугысан бууна бэеш даа, — гэжэ үнинэй ангууша Путүүнхэ иимэ захяа үгөөд, шэбэр шэбэшэ шэб гэжэ, оро сараагүй орошо үгы болошобо.

Нэрэгүй жалгые үгсэн гаража ябаха зуураа, «хүбшэ тайгын тээрмэн дүүлюур газарынь хаанахаана байдаг юм ааб» гэһэн иимэ бодолдо Тээрмэ эзэлэгдэн ябаба.

Наранай орохо багта Тээрмэһээ бэшэ ангуушад бултадаа бусажа ерэбэд ха.

Тиигһээр залуу ангуушан Тээрмэ бусажа ерээд, үгэ дуушье гарангүй, галда удхалаатай байһан сугали унаад һуушаба.

— Зай, Тээрмэ, шимнай энэ үдэр юу хаража, юу һонирхожо ерээш?—гэжэ сайгаа һоросоогоон һууһан Путүүнхэ асууба.

— Нэгэл томоһоо томо ан гүрөөлтэй дайралдаба гээшэб,—гээд Тээрмэ оршон тойронгоо харасагаан һууба.

— Буудаа гүш?—гэжэ тэдэнэрэй нэгэниинь нюдөө бэлтылгэн байжа харан һууба.

— Буудаа даа, буудаа...

—Тудаа гүш? — гэжэ Путүүнхэ сайгаа һорохоёо болёод, һонирхон һууба.

— Тудахаһаа байтагай, алаһан лэ байхаб!

Тэндэ һууһан ангуушад гэнтэ һүхюу боложо:

—Ямар ан байбаб?—гэжэ эндэ тэндэһээнь асуун дарьялдаба.

— Нэгэл томо амитан даа. Би таняагүйб,—гээд гааһандаа тамхяа удхан һууба.

— Буга гү, али хандагай гү? — гэжэ тэндэ һууһан ангуушад хүл дээрээ бодожо, Тээрмэеэ тэбдээбэ.

— Харин юун бэ?—Би таняагүйб гэжэ танда хэлэжэл байна бэшүүб!

— Зүһэ үнгэнь ямар юм? Али баабгай гү?

—Зүһэ үнгыеньшье һайн хаража үрдеэгүйб. Тиимэ сагаан бороб тор гү даа гэжэ һанаа һэм.

— Шүдхэр абаг, энэшни юугээ хэлэнэб! Эбэртэй юм гү? Эбэртэйл һаа, али зэргын байбаб?—гэжэ Путүүнхэ сухалтайшагаар асууба.

—Эбэрэйнь һалаа һарабшыень хараашьегүйб. Арбайна, дэрбээнэл бэлэй.

— Байза, тэрэмни тиихэлээ ямар ан байба гээшэб? Хандагай буга хоёрой нэгэниинь байбалтай!—гэжэ ангуушад бүри хүхибэд ха.

— Гэдэһыень хахалаа гүш, — гэжэ Путүүнхэ томоотойгоор асууба.

— Хахалаа даа, хахалаа! Өөхэн гээшэнь яаха аргагүй ехэ даа. Торхо тошоогоор билтаржа байха. Өөхыень шоройтой зууражархина гүб гэжэ һанаад, гэдэһыень дууһан гаргаагүй орхёоб,—гэжэ дуугараад, эбэрһээ хэтэ сахюураа гаргажа, уулагүй сахюураа хубхай сохин һууба.

— Энэмнай яана гээшэб? Түүдэбшэ галай дэргэдэ һуугаад, хэтээрээ сохихонь хайшаа юм!—гэжэ Путүүнхэ гайхангяар дуугараад, нүхэд тээшээ хараад абана.

— За, Тээрмэ, халуу орожо, сайгаа уужархилши,— гэжэ Путүүнхэ улха аягыень абажа үгэнэ. Тээрмэ сайтай аягаяа баряад, амандаа зуужа һууһан гааһаараа сайгаа удхажа оробо ха.

— Уу-е! Нүхэр яажа һуунаш!—гээд Путүүнхэ нүхэрэйнгөө гарһаань сайгынь шүүрэжэ бариба. Тэрэнь мэдээ ороһоншуу боложо:

— Али, яажа һуунабиб!—гэжэ огсомоор дуугараад, гааһаа гал руу хаяжархиба.

— Ээ даа, Тээрмымнай ураг тархи соо ёһотой тээрмэ гээшэнь эрьелдэшэбэ ха даа!

— Буудаһан газараа олохо гүш? Хэдэн морин хэрэгтэй болохоб? Хоёр гү, али гурба гү?—гэжэ Путүүнхэ һураба.

— Долооһоо доошо юрэдөө болохогүй,—гэбэ.

— Долоон моринда ашамаар тиимэ адар томо ан энэ манай нютагта үзэгдөө харагдаагүй юм. Ши дэмырижэ байна гүш? Зай, нүхэдүүд, һонинойхиие ошожо хаража ерэел даа,—гэлдээд, байхадаһан табан моридоо абажа, Тээрмэеэ газарша болгон абаад ябаха дээрээ:

— Буушни хаанам? — гэхэдэ, Тээрмэ буутайшье, буушьегүй ерэһэнээ мэдэнэгүй.

— Энэ нүхэрнай баабгайтай дайралдажа, ой ухаагаа табижархёо байна бэшэ аал даа,—гэжэ нэгэ ангуушаниинь һанаа зобонгёор дуугараад саашалбад ха. Нэрэгүй жалгын толгойдо хүрэмсөөрөө Тээрмэ морин дээрээ үндэлзэн һуужа, иишэ тиишээ хараашалаад, — энэл багта һэн ха,—гэбэ.

Тэрэ тойронгоо ангуушад харасагаан ябаһаар, унаад хэбтэһэн ан сагаанай инзаган дээрэ буушабад.

— Ай хөөрхиниш даа! Энэмнай инзага буудаад, һүбэеэ төөришэһэн байбалтай. Баабгайтай уулзаа һаа, яаха байбаб,—гэлдэжэ, ангуушад Тээрмэеэ наада барижа, — һайн гэгшээр энеэлдэжэ абабад. Тэрэнһээ хойшо тэрэ нэрэгүй жалга «Тээрмэтэ» гэжэ нэрэтэй болоһон байха юм ха.

Үльгэршэ Мүнхын Дэмбэрэлһээ бэшэн абажа найруулагша А. ШАДАЕВ.

Бурят араднай үнинһөө хойшо үндэһэлэн хүгжэһэн уран хурса, элдэб олон жанртай аман зохёолтой юм.

Мүнөө эндэ аман зохёолой зарим жанрнуудые: урданай, мүнөөнэй дуунуудые, хөөрөөн, онтохон, сэсэ буляалдаан, орёо үгэнүүдые толилбобди.

Үльгэр, онтохонуудые гаргахада арад зоной үндэһэн хэлэ бэшэгэй, аман зохёолой хүгжэлтэдэ туһатай байха аабза гэжэ найдагдана.

АРАДАЙ ДУУНУУД

Хотогорхон хүрэниием танинагүйлта
Колхозой гэһэнхэн тамгатайл даа,
Холшорхон нүхэрыем танинагүйлта
Комсомол гэһэнхэн нэрэтэйл даа.

Мэлзэнхэн хүрэниием танинагүйлта
МТС-эй гэһэнхэн тамгатайл даа,
Миниингээ нүхэрыем танинагүйлта
Механизатор гэһэнхэн нэрэтэйл даа.

* *
*

Түбиие дүүрэн түбэрүүлэнхэй
Түмэнхэн адуунайм шаргалхануud,
Хитадхан монголоо шудаланхай
Хизааргүй оюунтай амарагууд.

Орониие дүүрэн түбэрүүлэнхэй
Олонхон адуунай шаргалханууд,
Ородхон хэлээ шудаланхай
Ухаантай бэлигтэй амарагууд.

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Уһанай ойронь һайн,
Урагай холонь һайн.

Хүдэлмэришэ хүнэй
Хүнэг дүүрэн,
Толтогүй*) хүнэй
Тогоон дунда.

Адуу мал бөөмэйлбэл
Ама тоһодохо,

Ажал хүдэлмэри хэбэл
Араяа дулаалха.

Альганай шэнээн газарһаа
Арбан бухал абая,
Хормойн шэнээн газарһаа
Хорин бухал абая.

Оолёор сабшажа,
Уран болохогүй.
Олые шашажа,
Ухаатай болохогүй.

*) Толтогүй — залхуу хүн.

★ Мэдээжэ үльгэршэ—ангуушан ★

Һарьдаг мундаргануудаар хүреэлэгдэһэн, ан гүрөөлөөр баян Ахын аймагай Сараг гэжэ нютагта Мүнхын Дэмбрэл гэгшэ түрэһэн юм.

Тэбхэр табин жэлэй хугасаа соо ангууша-үльгэршэ Мүнхын Дэмбрэл хорёод гаран баабгай эшээн дээрэнь тангайлгаһан юм.

—Колхозой адуу малда хоро хүргэгшэ арьяатан шононуудые хэды хюдаа гээшэбта, —гэжэ асуухада:

— Хэн тоолобо томирбоб! Багсаахада, эхэ шононууд гүлгэнүүдтэйгөө хамта дээрээ лаб зуун табинһаа доошо байхалгүй гэжэ хөөрэдэг юм.

Үнэхөөрөөл шононуудые олоор хюдаһан байха. Ганса үнгэрэгшэ жэлдэ нэгэ доро шонын юһэн гүлгэ амидыгаар баряад, өөрөө шоно шэнгеэр улижа, эхэ шоныень мэхэлэн дуудажа дүтэхэн асараад, буудажа алаһан байна. Хэрмэ, булга барижа гүрэндэ тушааһанайнь тухайда асууха болоол һаа, үнэхөөрөөл хэды тоотой болоһыень мартажархиһан байха.

Энэ ангууша-үльгэршэ Мүнхын Дэмбэрэл бүүол илангаяа ангуушад тухай үльгэр, онтохо, хошоо холбоо үгэнүүдые һонирхолтой зохидоор хөөрэдэг, олоор мэдэдэг юм.

Бурят-Монголой суута ангуушадай нэгэниинь байһан туладаа 1956 ондо Бүхэсоюзна выставкэдэ ошоһон юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) үльгэршэ-ангууша Мүнхын Дэмбэрэлһээ үльгэр, онтохонуудые Аполлон Шадаев бэшэжэ абажа байна.

Амба буха

Таабари үльгэр

Нэгэтэ үбгэ һамган хоюулаа томо буха хаража, манажа байба ха. Тэрэ бухань хоноходоо хорёо дүүрэн үбһэ, үнжэхэдөө үе дүүрэн үбһэ эдидэг шадалтай юм һэн ха.

Үбгэниинь бухынгаа тархи талада, һамганиинь һүүл талада байжа харууһалдаг байгаа гэхэ. Нэгэ үглөөгүүр бухынь нюдэн няагаһатаад, үбшэлһэн хэбэртэй байба ха. Бухамнай үбшэрхэбэ ха гэжэ бодоод, замдаа хэрэглэхэ эдеэ хоол абажа, үбгэниинь һамгандаа дуулгахаяа ошобо.

Үбгэн гурбан һара шахуу ябаад, бухынгаа һүүл талада арай гэжэ ошоходонь, бухамнай үбшэрхэбэ гэжэ үбгэндөө дуулгахаяа һамганиинь баһа ябашаһан байба. Үбгэ һамган хоёр бухынгаа хоёр талаарнь ябажа, зуурандаа бэе бэеһээ алгасашоо.

Хүгшэншье гурбан һара ябаад, бухынгаа тархида хүрэжэ, үбгэнөө үгылөөд бусажа ябаһаар, хоюулан бухынгаа тэг дунда уулзашаба. Тэрэ хоёр һара хахад ябажа, уулзаһан байгаа. Тиихэ һамбаанда бухань үхэшэһэн байба.

Хан гарууди шубуун сэнхир сэгээн агаарта элин дэлин ябатараа, шулуунай унаһан шэнгеэр шуумайн доошоо буугаад, бухын үрөөһэн хаае ходо татан, өөдөө гарашаба.

Харгы замда ябаһан үбгэн тэрэ бүгэдые ажаглаһан хадаа, «энэ мухар тоймогшни зуужа ябаһан зуушаяа нюдэ руумни алдажархина гү» гэжэ һанаад, харгын хажуу талада бэлшэжэ ябаһан бабана тэхын һахал һамбайда шэнгэн орожо, бэеэ нюуба ха.

Нэгэ хэды болоһоной удаа үбгэнэй ёлогод гээд өөдөө харахатайнь хамта, дээрэһээ унажа ерэһэн бухын хаа тушаан боложо үбгэнэй нюдэ руу оро сараагүй орошобо.

—Ай, золиг! Нюдэндэмни ялааһан орошобо гү!—гээд забда залигүй нюхана. Баруун нюдэниинь Байгал далай шэнги, зүүн нюдэниинь зүлхэ мүрэн шэнги болон булаглашаба.

Тэрэ үеэр мүрэнэй эрьедэ байһан губшуургшан дүшэн дүрбэн онгосохайбаар үбгэнэй нюдэн соо ороод, бухын хайе бэдэрэн һэльбүүрдэнэ. Губшуургшан мүнөөшье хүрэтэр үбгэнэй нюдэн соо бухын хаа-гуеые бэдэрһээр байна гэхэ.

Буха үбгэн бабана тэхэ гурбанай алиниинь томо болохоб? гэжэ асууха баатай бологдоно.

Сэсэ буляалдаан

— Хүбүүн, хүбүүн!
Хаанаһаа ерээбши?
— Хүйтэн голой шэрээнһээ,
Хүхэ булагай эхинһээ.
— Хүйтэн голой шэрээншье гэжэ даа,
Голһоо гараһан
Горхо тиигээ ааламши.
—Голһоо гараһан горхоншье һаань,
Хан гарууди шубуун
Дэбижэ гаталаагүй юумэл.
— Хан гарууди шубууншье гэжэ даа,
Тугаар гараһан
Турлаагхан aаб даа.
— Тугаар гараһан турлаагханшье һаа,
Ордон ехэ үргөөн дээрэ һуугаад,
Хоёр даляараа
Газар тулаад һууһан юумэл.
—Ордон ехэ үргөөншье гэжэ даа,
Хамниган хүнэй
Урсахан бүхөөг тиигээ ааламши.
— Хамниган хүнэй бүхөөгшье һаа,
Хоёр тайга нохой
Үүдэнэйнь хоёр тээ һуугаад,
Хусан гэхэдээ,
Дуу дуугаа дуулалсаагүй юумэл!
— Хоёр тайга нохойшье гэжэ даа,
Хоноод байһан гүлгэ тиигээ ааламши?
— Хоноод байһан гүлгэншье һаа,
Бугын булшантые борбидон,
Хандагайн халимтые
Харайса дээрэнь хазаһан юумэл!
— Бугын булшанта,
Хандагайн халимташье гэжэ даа,
Тэмээнэй тэнжээгүй
Борсогорхон ботого тиигээ ааламши?
— Тэмээнэй тэнжээгүй ботогоншье һаа,
Ерьелтын ехэ дабаан өөдэ
Ерэн пүүд элһэ ашаад,
һэггүй даагаад гараһан юумэл!
— Ерьелтын ехэ дабааншье гэжэ даа,
Бооринһоо гараһан
Болдог тиигээ ааламши?
— Бооринһоо гараһан болдогшье һаа
Эжын тооробшо малгай
Торонгүй доошоо хиидэшэһэн юумэл!
— Эжын тооробшо малгайшье гэжэ даа,
һэеы ялабшые (малгайхан) тиигээ ааламши?
— Эжын һэеы ялабшашье һаа,
Үбэлэй хүйтэ халхалһан юумэл!
— Үбэлэй хүйтэншье гэжэ даа,
Үглөөнэй һэб һабхан жабар тиигээ ааламши?
— Үглөөнэй һэб һабхан жабаршье һаа,
Хоёр Сэсэн мэргэшүүл
Сэсэ буляалдажа байһаар
Хэлэ амаа таһа
Хүлдөөжэ орхиһон юумэл!
— Хоёр сэсэншье гэжэ даа,
Хоёр ээрүү шашагуудые тиигээ ааламши?
— Хоёр ээрүү шашагуудшье һаа,
Хүн зоной зарга заабари
Зүбөөр шиидхэһэн юумэл!
— Хүн зоной заргашье гэжэ даа,
Үхибүүдэй энеэдэ наадые тиигээ ааламши?
— Үхибүүдшье һаа,
Үбгэд, хүгшэд болоһон юумэл!

Орёо үгэнүүд

Талын табан толгойн
Тарган тарбагые,
Тарган тарбаган гээгүй аад,

Ямар талын табан толгойн
Тарган тарбагые
Тарган тарбаган гэхэ хүмши?

Шухала хэрэг

Бурят-Монголой АССР-тэ, Ирхүүгэй болон Читын областьнуудта ажаһуудаг бурят зоной аман зохёолнуудые бэшэжэ абаха, тэрэниие шэнжэлхэ гээшэ шухала хэрэг мүн.

Манай республикын Түнхэнэй, Сэлэнгын, Иволгын, Мухаршэбэрэй аймагуудтахи, Ирхүүгэй областиин Алайрай, Нүхэдэй, Боохоной, Осинска, Баяндайн аймагуудта, Читын областиин Агын национальна округтохи бурят зоной аман зохёолнуудые бэшэжэ суглуулхын тула зарим тэды хүдэлмэри хэгдэһэн байна.

Зүгөөр, Ирхүүгэй областиин Качугска, Доодо Үдын районуудта, мүн БМАССР-эй Ахын, Зэдын, Хэжэнгын, Бичурын, Кабанскын, Байкало-Кударын аймагуудай, мүн Бада, Хёлгын бурят зоной аман зохёолнууд тон дутамагаар бэшэжэ абтаһан байна. Лена, Витим мүрэнүүдые үгсэһэн нютагуудта, тэрэшэлэн Баргажанай, Хойто-Байгалай, Баунтын, Яруунын, Закаменай аймагуудта, Чита шадар ажаһуудаг бурядуудай аман зохёолнууд бэшэжэ абтаадүй шахуу.

Тиимэһээ манай һанахада түбхын түрүүндэ Баргажан, Баунта, Яруна, Закамен, Аха, мүн Читын областьдо, Лена болон Витим голнуудые үгсэн ажаһуудаг бурядуудай өөһэд хоорондоо хөөрэлдэдэг үльгэр, туужануудые бэшэжэ абабал ехэ удхашанартай болохо байна. Тиихэдээ элдэб амитад тухай, ажаһуудалай болон оршуулагдажа абтаһан онтохонуудые бэшэжэ абаха шухала.

Тэрээнтэй хамта, бурят зоной өөһэд зуураа хөөрэлдэдэг онтохонуудые, лирическэ, ажаһуудалай дуунуудые, таабариин, тэмсэлэй, морёо магтаһан, адуу мал тухай дуунуудые, шог дуунуудые бэшэжэ абаха ёһотойбди.

Советскэ үеын зохёолнуудые—Эхэ ороноо, түрэл партяа магтаһан, ажалай, лирическэ, ажаһуудалай дуунуудые, элдэб частушкануудые, сэрэгэй шэнэ дуунуудые, литератураһаа абтаһан, арад зоной дууладаг, мүн бусад үндэһэ яһатанай хэлэнһээ оршуулагдаһан дуунуудые, аман найруулгануудые, легендэнүүдые, тууж а, домогые, мүнөөнэй ба урданай сэсэн үгэнүүдые, таабаринуудые, советскэ үедэхи үхибүүдэй аман үгэнүүдые бэшэжэ абаха ба суглуулха шухала. Бурят үхибүүдэй хэлсэдэг зохёолнуудые бэшэжэ абалгада мүнөө хүрэтэр анхарал багаар табиһан байнабди. Гэхэ зуура, бурят үхибүүдэй наадан зугаа, таабаринууд, дуунууд үгөөрөө баян, олон янзын байдаг. Эдэ бүгэдые бэшэжэ абаха шухала.

Советскэ үеын аман зохёолнуудые бэшэжэ абалгада илангаяа ехэ анхарал табиха ёһотойбди.

Фольклор гээшэ арадуудай культурые, оюун ухаае шэнжэлгэдэ ехэ туһатай байдаг. Фольклор хадаа бурядуудай хайшан гэжэ нютагжаһан, тэдэнэй бусад яһатантай, арадуудтай ямар холбоо барисаатай байһан тухай ойлгожо абалгада ехэ удхашанартай байна. Тиимэһээ арадай аман зохёолнуудые аймаг бүхэндэ алдуу дутуугүйгөөр бүхы талынь хараадаа абан бэшэжэ суглуулха хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулха хэрэгтэй.

Тэрээнһээ гадна, эдэ элдэб олон янзын аман зохёолнууд тэндэ ажаһуудаг бурят зоной дунда хэр зэргэ удаан саг соо хэлсэгдэдэг байһыень шэнжэлжэ, шалгажа үзэхэ ёһотойбди.

Арадай аман зохёолнуудые суглуулан бэшэгшэд хадаа бурят арадай аман зохёолнуудые, тэдэнэй ямар эрхэ байдалда хэлсэгдэдэг байһаниие, бурят зоной хэлэ ба бэшэгые һайн мэдэхэһээ гадна, үльгэршэдэй хэлэһэн үгые алдуугүйгөөр, түргэнөөр бэшэжэ абаха болоно.

Энэ хэрэгтэ эхин, дунда һургуулиин багшанар, дээдэ һургуулинуудай ба техникумүүдэй һурагшад, культурын хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсаха зэргэтэй. Тэрэшэлэн аман зохёолнуудые уран гоёор хөөрэдэг, хүн зондо мэдээжэ болоһон, оюун бэлигтэй хүнүүдые элирхэйлэн олохо шухала.

Арадай аман зохёолнуудые үльгэршэдһөө бэшэжэ абахадаа уран һайханайнь ба бусад онсо зүйлыень хазагайруулжа болохогүй.

Тиимэһээ арадай аман зохёолнуудые бэшэжэ абахадаа, жанрыень һайн мэдэхэ шухала байна бшуу.

Үльгэршэдэй хөөрөөндөө хэрэглэдэг зарим үгэнүүдые бэшэжэ абахадаа мүн лэ бурят-монголой мүнөөнэй грамматикын гуримые хараадаа абалсаха хэрэгтэй.

Гэхэтэй хамта, орфографиин эрилтые дахангүй, үльгэршэнэй хэлэһэнэй ёһоор лэ, жэшээлхэдэ, «Мориин асар» гээ һаань, тэрэ хэбээрнь бэшэхэ болонобди.

Хари хэлэнһээ абтаһан үгые тэрэ хэбээрнь бэшэхэ байна. Хэрбээ али нэгэн үгын ород шэнги байбалынь, мүн лэ тэрэ янзаарнь бэшэхэдэ болохо. Үльгэршэдэй үгые тэрэ зандань бэшэхэдэ хожомоо энэнь шэнжэлэгшэдтэ хэрэгтэй. Мүн поэтикын олон асуудалнуудые шэнжэлэн ойлгожо абалгада мүн лэ ехэ удхашанартай.

Бурядууд уран үгэтэй хэдэн олон тууж а, домогуудые хөөрэлдэдэг. Гэбэшье, тэрэнь бөөнэрэй хэлэдэг үльгэр ба онтохонууд шэнги заримдаа болошодог байгаа. Энэ ушарые наһатай болоһон үбгэд мэдэжэ, хөөрэжэ үгэжэ магад. Ушар иимэһээ үльгэр, онтохонуудые бэшэжэ байхадаа, тууж а домогто ороһон зарим үгэнүүдтэй дайралдаа һаа, тэдэниие тодорхойлон бэшэжэ абаха хэрэгтэй.

Үни сагһаа хойшо хэлсэдэг үгэнүүдые үбгэд, хүгшэд барандаа шахуу мэдэхэ байна. Теэд тэдэнэй дунда гансахан өөһэдынгөө уг гарбалые бэшэ, харин бүхы арадайнгаа уг гарбалые һайн мэдэхэ хүнүүд байжа болохо бшуу. Тиимэ хүнүүдтэй ушарбал, уг гарбал тухайгаа онсо тодорхойгоор бэшэжэ абаха хэрэгтэй. Иигэжэ уг гарбал тухай хөөрэлдэдэг үгэнүүд хаанашье дайралдажа болохо. Юундэб гэхэдэ, манай бурядууд ехэ таруугаар ажаһуудаг байгаа бшуу.

Зарим тууж а, домогууд нэгэл нютагта гү, али тэндэхи хада уула, нуур, далайнууд, гол горход тушаа хэлсэгдэдэг байха юм. Тиимэһээ үни мартагдаһан тон хомор үгэнүүдые, имагтал шадабаритайгаар бэдэржэ гэхэ гү, али тэндэхи нютагай үбгэд ба хүгшэдтэй зугаалан хөөрэлдэжэ олохо ёһотойбди.

Эдэ мэтын үгэнүүдые бэшэжэ, согсолжо абагшад хадаа тэрэниие хэлэжэ үгэгшэдэй ямар эрхэ байдалда хөөрэжэ байһаниие, юу хэжэ байһаниие тон түрүүн онсо тодорхойгоор бэшэжэ абаха уялгатай.

Үльгэр ба онтохонуудые хөөрэжэ үгэдэг зарим хүнүүд тэрээнээ хөөрэхын урда тээ тон һонирхолтой орошол хэдэг байха юм. Тиин шагнагшад заримдаа үльгэршэдтэ элдэб асуудал табижа, онтохониие бүришье һайн, ойлгосотой болгожо шадаха байна. Гадна, шагнагшад үльгэр дуулаад, өөһэдөөшье һанамжа, дурадхалнуудые оруулдаг, дутуу хэлэһэн, мартаһан юумыень заһажа үгэдэг. Эдэ бүхые заатагүй бэшэжэ абаха хэрэгтэй.

Хэрбээ ута үльгэр, онтохонууд байбалынь, хоёр хүнэй ээлжэлэн бэшэжэ абаа хадань зохид байдаг. Үльгэр, дуунуудые хэлэжэ байхадань бэшэжэ абаад, һүүлээрнь тэрэнээ өөрөө шалгахаһаа гадна үльгэр хөөрэһэн хүнтэеэ хамта мүн лэ дахин шалгаха хэрэгтэй.

Удаань бэшэжэ абаһан юумэеэ тодорхойгоор дансалха гү, али тус зохёолые хаанаһаа түүхэшын мэдэхэ болоһон тухай, үшөө хэн энээниие мэдэхэ байгааб, тэрэ мүнөө хаана ажаһуунаб, хаана ябаа һэм, хэды наһатайб, энэ зохёолые хэзээнһээ хойшо хэлэдэг болооб, ямар эрдэмтэйб, хаана ажалланаб, тэрэнэй түрэлхид соо һоо арадай аман зохёол үшөө хэн мэдэхэб гэхэ мэтые тодорхойгоор бэшэжэ абаха хэрэгтэй бшуу.

Тэрэнэй һүүлээр үльгэршэндэ баяр хүргэхэдөө, хэр зэргээр хэлэжэ үгэһэн тухайдань, миин хөөрэнэ гү, али дуулажа, аянгалан хэлэнэ гү, хэды дахин тэрэнээ хүнүүдтэ хэлээб, хэр олон хүн байгааб, ямар сэгнэлтэ шагнагшад үгөөб, тэрэ зохёолынь хэн бэшэжэ гү, али буулгажа абахаб гэхэ мэтые тэмдэглэжэ абаха байна. Зарим ойлгосогүй үгэнүүдтэ тайлбари үгэхэ шухала.

Удхынгаа ба уранһайханайнгаа талаар һайнаар хэлэгдэһэн ба бэшэгдэһэн арадай аман зохёолнуудые Бурят-Монголой Культурын научно-шэнжэлэлгын институт, арадай творчествын байшан, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ пединститут, театрнууд, уранзохёолшодой союз, «Б-М. Үнэнэй» редакци гэхэ мэтын творческо бусад эмхи зургаанууд хүндэтэйгөөр хүлеэн абаха бээз гэжэ һанагдана.

А. УЛАНОВ, педагогическа наукануудай кандидат.

Колхозой газетэнүүд

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой правлениин, партийна эхин организациин орган—«Юрөөгэй колхозник» гэжэ олон тиражтай газетэ байгша оной январиин 17-ноо гаража эхилбэ. «Худөө ажахые хүгжөөхэ талаар КПСС-эй XX съездын табиһан түүхэтэ зорилгонуудые бэелүүлхээр колхозниигуудые элсүүлхэ хэрэгтэ, тэдэнэй эдэбхи үүсхэлые хүгжөөхэ хэрэгтэ газетэ колхозой правлениин ба партийна организациин дайшалхы туһалагша болохо ёнотой» — гэжэ тус газетын түрүүшын номерой гараһантай дашарамдуулан элһгээдһэн КПСС-эй айкомой ба ажалшадай депутадуудай аймагай Соведэй гүйсэдкомой амаршалга соо хэлэгдэнэ. Газетэдэ колхозой ажабайдал үргэнөөр харуулагдана.

Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Ж. Ванкеевэй «1957 ондо колхознигуудай бэелүүлхэ зорилгонууд» гэһэн түрүү бэшэг, колхозой үүлтэртэ отарые даагша Б. Бальдировагай «Нооho exээр хайшалая», «3500 литр hү hаахын түлөө» гэһэн үүлтэртэ фермын hаалишан Зоя Дандановагай статья, комсомольско организациин секретарь А. Галсановай «Комсомолецуудай үүсхэл» гэһэн статьянүүд газетын түрүүшын номерто толилогдоо.

Мүн колхозой агроном нүхэр Т. Санжиевагай «Үндэр ургасын түлөө тэмсэхэ тухай мал харуулhалдаг Раднажап Бадмаевай ажалдаа хайша хэрэгээр хандадаг тухай Бимбацыреновэй статьянууд толилогдоо.

Тус номерто «Гахай үсхэбэрилгын ашаг олзо дээшэлүүлхэ» гэһэн А. Хайдуковай статья толилогдоо.

1957 оной январиин 19-дэ мүн энэ аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой партийна эхин организациин ба правлениин орган — «Улаан Загастай» гэжэ олон тиражтай газетэ хэблэгдэн гаража эхилбэ. Энэ хадаа колхозой политическэ ажабайдалда ехэ удхашанартай.

КПСС-эй айкомой ба ажалшадай депутадуудай аймсоведэй гүйсэдкомой амаршалгын удаа, «Нютагай Соведүүдэй һунгалтада һайнаар бэлэдхээ» гэһэн түрүү бэшэг толилогдоо.

Газетын түрүүшын нюурта толилогдоһон «Мүрысөөндэ түрүүлэн гарахын түлөө тэмсэнэ» гэһэн багахан статья соо һаалишадай социалистическэ мүрысөөнэй дүнгүүд тухай хэлэгдэнэ.

Колхозой зоотехник С. Жанчиповай «Холо үсхэбэрилгын дутагдалнуудые усадхаха» гэһэн статья газетэдэ толилогдоо.

Малажалда өөрынгөө һайн дураар худэлжэ байһан комсомолецууд, залуушуул тухай нүхэр К. Дандаров, хонидые үбэл хурьгалуулха тухай ветеринарна фельдшер П. Будажапов статьянуудые бэшээ.

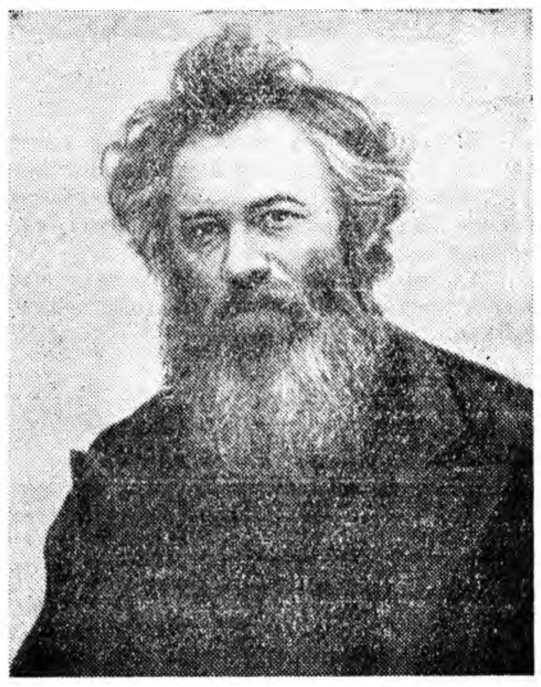
«Юрөөгэй колхозник», «Улаан Загастай» газетэнүүд колхозой ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ туһалха байхань дамжаггүй. Зүгөөр уншагшадаа хараадаа абажа, эдэ газетэнүүдэй саашанхи номернуудта статьянууд бурят хэлэн дээрэ олоор хэблэгдэдэг болохо зэргэтэй.

«Улаан Загастай» газетэ һарадаа 2 дахин 250 хэһэгээр гаража байха юм.

Манай календарь

И. И. Шишкин

(Түрэһөөр 125 жэлэйнь ойдо)

Иван Иванович Шишкин 1832 оной январиин 25-да Урал уулын хормойдохи түглэгэр үдхэн ой тайга соо оршодог Елабуг гэжэ заахан городто түрэһэн юм. Түрэл нютагайнгаа айхабтар һайхан байгаалида Шишкин ехэ дурладаг, ходоо тэрээн тухай бодожо ябадаг тулада байгаалиие уралан зурадаг гайхамшагта уранзурааша болоо юм.

И. И. Шишкин үшөө эдир залуу наһандаа искусстводa дуратай, бүхы һанаа сэдьхэлээ тэрээндэ үгэнги байгаа. 1852 ондо тэрэ Москва ошоод, уранзурагай училищида һуралсажа эхилээ. Тэдэ 1856 ондо Петербургска уранзурагай академидэ ороо.

Москвада, Петербургда байха зуураа И. И. Шишкин айхабтар зоригтойгоор худэлмэрилөө. Тиин илангаа уралан зураха мэргэжэлээ наряжуулха хэрэгтэ ехэ анхаралаа хандуулна. Шишкин 1860 ондо академиеэ алтан медальтайгаар дүүргэжэ, хилын саана командировкодо гараха эрхэ олоо. Тиин 1862 онһоо 1865 он болотор хари гүрэнүүдтэ байжа, өөрынгөө мэргэжэлые улам наряжуулаа.

Хилын саанаһаа Шишкин бусажа ерээд, түрүү уранзураашад -демократуудай зэргэдэ оролсон, зохёохы ажалаа үргэлжэлүүлээ. Тэдэнэй дунда Москвада, Ленинградта өөртэйнь һуралсаһан нүхэдүүд олон байгаа.

И. И. Шишкин өөрынгөө олон тоото зохёолнууд соо ородой байгаалиин, илангаа ой тайгын ёното түхэл шарайе тон гоё һайханаар, зүбөөр харуулжа шадаа. Тэрэнэй «Ой тайга нэмжынэ» гэжэ зурагынь түрэл оронойнгоо ой тайгын барагдашагүй баялигые харуулна. Мүн намдуу, һэрюун үдхэн тужые харуулһан «Үглөөгүүр нарһата тужа соо» гэжэ зурагтань хүн ехэ дурладаг. Шишкинэй зурагууд шадамар бэрхээр зурагдаһан, байгаалиин үзэгдэлые тэрэ зандань харуулһан тон эли тодо байһанаараа онсо илгардаг, хүнэй дура сэдьхэл буляама һайханууд юм.

Иван Иванович Шишкин 1898 ондо наһа бараа.

Социалистическэ мүрысөөндэ илаба

Кино харуулгаар социалистическэ мүрысөөнэй 1956 оной IV кварталай дүнгүүдые Бурят-Монголой культурын худэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обком республикын Культурын министерствотэй хамта гаргаба. Дамжуулгын Улаан туг, мүн 2000 түхэригэй нэгэдэхи шан Кяхта городой «Темп» гэжэ кинотеатра барюулагдаба.

Улан-Удын «Прогресс» гэжэ кинотеатра 1500 түхэригэй хоёрдохи шан үгтэбэ.

Хэжэнгын аймагай культурын таһагта дамжуулгын Улаан туг, тэрэшэлэн 2000 түхэригэй нэгэдэхи шан барюулагдаба. Кино харуулгаар хоёрдохи һуури эзэлһэн Яруунын аймагай культурын таһагта 1500 түхэригэй шан үгтэбэ.

Полиграфическа предприятинуудай худэлмэрилэгшэдэй дунда дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөнэй дүнгүүд мүн гаргагдаба. 1956 оной IV квартадда Тарбагатайн аймагай типографи эрхим ажалаараа шалгаржа гараба. Энэ типографиин коллектив түсэбөө 153 процент дүүргэв. Тэрээндэ дамжуулгын Улаан туг ба мүнгэн шан барюулагдаа. Һайнаар худэлһэнэйнь түлөө Кабанскын типографида 1000 түхэригэй шан үгтөө. Баргажанай, Сэлэнгын, Торнин, Бабушкинай ба Городогой типографинууд һайнаар худэлмэрилөө гэжэ тэмдэглэгдэбэ.

Н. Львов.

Польшын Арадай Республикын Сеймдэ болоһон һунгалтын дүн

ВАРШАВА, январиин 22. (ТАСС). Польшын Арадай Республикын Сеймдэ январиин 20-до һунгалта болоо. Һунгуулиин Центральна комисси энэ һунгалтын дүнгүүд тухай мүнөө дэр үдэшэлэн мэдээсээ.

Һунгагшадай списогтэ хамта дээрээ 17.944.081 хүн бэшэгдэһэн байгаа. 16.892.213 хүн гэхэ гү, али һунгагшадай 94,14 процентнь голосоонида хабаадалсаба. Үгтэһэн голосуудые тоолоод байхада, 58,897 бюллетениинь хэрэггүй болгогдоһон байба.

Арадай Нэгэдэмэл Фронтын кандидадуудай түлөө 16.563.314 голос үгтэһэн байна. Энэнь һунгалтада хабаадагшадай 98,4 процентнь болоно.

Һунгуулиин № 37 округто гурбан депутат һунгагдахаар дэбжүүлэгдэһэн аад, хоёр кандидадынь һунгагдаа. Тиимэһээнь Сеймэй гурбадахи депутадые һунгахын тулада энэ округто шэнэ һунгалта хэгдэхэ юм.

Иигэжэ, Польшын Арадай Республикын шэнэ Сеймдэ дэбжүүлэгдэһэн 459 кандидадһаа Арадай Нэгэдэмэл Фронтын 458 кандидат һунгагдаа.

ВАРШАВА, январиин 23. (ТАСС). Польшын Арадай Республикын Сеймдэ болоһон һунгалтын дүнгүүд тухай хуулита газарай мэдээнүүдые Польшын бүхы газетэнүүд мүнөөдэр толилбо.

«Экспресс вечорны печа» гэжэ газетэ һунгагдаһан депутадуудай ямар партида хабаатай байһан тухай өөрынгөө зүгһөө мэдээсэнэ. Дэбжүүлэгдэһэн 459 депутадай нэгэнь һунгагдаагүй. Һунгагдаһан 458 депутадай 236 хүниинь Польшын Хүдэлмэришэнэй Нэгэдэмэл партиин гэшүүд 116 депутадынь— Тарияашадай Нэгэдэмэл партиин гэшүүд, 39 депутадынь — Демократическа партиин гэшүүд, 67 депутадынь — ямар нэгэн партида хабаагүй хүнүүд, мүн католическа ажал-ябуулагшад байна.

Венгридэ хархис этэгээдүүдэй банда усадхагдаба

БУДАПЕШТ, январиин 23. (ТАСС). Будапештын гарнизоной сэрэгэй трибунал хархис этэгээдүүдэй банда тухай шиидхэбэри гаргаа. Энэ бандые Йожеф Варга гэгшэ толгойлдог байба. Хүдэлмэришэдэй засагта эсэргүү тэмсэл хэдэг, мүн буу зэбсэг болон номо нюусаар хадагалжа байдаг байһанайнгаа түлөө тэдэнэр гэмнэгдээ. Бандын толгойлогшо Варга худал документнүүдые хэлэнэйнгээ, мүн буу нюусаар хадагалжа, хүнүүдтэ заналта хэдэг байһанайнгаа түлөө 3 дахин сүүдлүүлһэн байгаа. Мүн Йожеф Варга үймөөндэ хабаадаһан, тиихэдээ хархис этэгээдүүдэй байгуулһан 22-дохи районой «Национальна гварди» гэдэгэй гэшүүн байһан байба. «Национальна гвардиин» хүтэлбэрилэгшэ Шмидт гэдэгэй ноябриин 6-да Баруун тээшээ тэрьедэжэ ябашахадань, Варга тэрэнэй орондонь орожо, арадай демократитай тэмсэл хэхын тулада хархис этэгээдүүдээр буу зэбсэг олгуулһан байгаа.

1957 оной январиин 3-да Варга өөһэдынгөө хүнүүдтэй нюусаар уулзажа, таатай зохид үсын боломорто радиостуди, Керут гэжэ Будапештын главна магистраль болон Дунай мүрэн гүүр табигдаһан хүүргэнүүдые эзэлхэ гэжэ хэлсэһэн байгаа. Мүнөө дүүрэ худэлмэришэдые забастовко хыхэнь тухираад байе гэжэ тиихэ хархис этэгээдүүд хөөрэлдэһэн байна.

Хархис этэгээдүүдэй энэ бандада буу зэбсэг суглуулһан байба гэжэ арестын үедэ тодороо.

И. Варгые болон тэрэнэй гол туһалагшанар — аха дүү Ласло Иштван Батонаи гэгшэд толгойн саазада шиидхэгдээ. Тэдэнэй бэшэ гэшүүд (лурбэн хүн) 5-һаа 10 жэл хүртэр түрмэдэ хорихо гэжэ шиидхэгдэбэ.

Щецинда сүүд боложо байна

ВАРШАВА, январиин 23. (ТАСС). 1956 оной декабриин 10-да город дотор элдэб үнгын хулиган аашa гаргаһан хүнүүдэй заримаһаань сүүд Щецин городто боложо байна.

Т. Щутовский, А. Цебельский, В. Шукевич, Б. Лубасинский, Л. Майзель, В. Станкевич г шэд сүүдтэ үгтэһэн байна. Юумэ хулууһайнгаа, мүн хэрэлдээ наншалдаанда хабаадаһанайнгаа, архидаһанайнгаа түлөө Т. Щуровский гэгшэ дань хэдэн дахин сүүдлүүлһэн байгаа.

1956 оной декабриин 10-да гэмэл дэгшэд гражданска милициин комиссариадта, прокуратурын болон тэмын гэртэ доботолго хэһэн байна.

Сүүд үргэлжэлһөөр.

ООН-эй шиидхэбэрие Израиль дүүргэнэгүй

КАИР, январиин 23. (ТАСС). ООН-эй Генеральна Ассамблейн шиидхэбэрие тоогоогүй дээрэһээ Газаһаа, мүн Шарм Аш-Шейх гэжэ нютагһаа болон Тиран, Санафир аралнуудһаа Израиль мүнөө болотор сэрэгээ гаргаагүй байһаар.

Испаниин сэрэгэй заводто юумэн тэһэрээ

ПАРИЖ, январиин 23. (ТАСС). Франс Пресс агентствын корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, Валенсия гэжэ провинцидахи тэһэрдэг юумэ бүтээдэг заводто ехэ юумэн тэһэржэ, зурган хүн алуулаад, хоёр солдат шархатаа. Ямар шалтагаанһаа юумэн тэһэрээб гэжэ мэдээсэгдэнэгүй.

„Байгалай толон" гэжэ журнал 1957 ондо

«Байгалай толон» гэжэ журналай редакци 1955 оной эсэстэ Улан-Удэ городой томо ехэ промышленна предприятинууд дээгүүр, мүн зарим аймагуудта, тэрэшэлэн М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекэдэ уншагшадай конференцинүүдые үнгэргэһэн байгаа. Уншагшад манай журналые ехээр һонирходог, манай уранзохёолшодой амжалтануудта баярладаг, тэдэнэй урда өөһэдынгөө шанга эрилтэнүүдые табидаг байһаниинь эдэ конференцинүүд харуулаа.

Манай партиин үзэл сурталаар нэбтэрэнги үлэмжэ һайн уранзохёолнуудые толилогто, эдэ уранзохёолнуудтнай манай залуушуулые танилсуулжа, өөрынгөө Эхэ орондо бээз үгэнги дуратайгаар, пролетарска интернационализмын үзэлтэйгөөр хүмүүжүүлхэ зэргэтэй гэжэ манай уншагшад журналдаманай дурадхадаг байна. Журнал соо толилогдоһон зохёолнуудай удхашанарые гүнзэгыөөр ойлгоходонь туһалдаг һайханууд зурагуудые гаргагты гэжэ баһал тэдэнэр хэлэһэн байгаа.

Шэнэ жэлдэ толилогдохоор хараалагдаһан зохёолнууд уншагшадай эдэ эрилтэнүүдтэ харюусаха зэргэтэй гэжэ редколлеги тоолоһон байха юм.

Мүнөө жэлдэ, 1957 ондо, манай орон Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 40 жэлэй ойе тэмдэглэхэ байна. Тиимэһээ Сибирьтэ ба Байгалай үмэнэ болоһон революционно событинууд тухай, гражданска дайн «тушаа бэшэгдэһэн зохёолнуудта журнал соо ехэхэн һуури үгтэхэ юм. Байгалай үмэнэхи гражданска дайн байлдаанай үеын, советскэ засагые байгуулхын түлөө баатар тэмсэл ябуулагдажа байһан тэрэ сагай байдалые харуулһан уранзохёолнууд сооһоо манай журнала толилогдохо Константин Седых гэгшын бэшэһэн «Түрэл нютаг» гэһэн романиие тон түрүүндэ тэмдэглэхэ зэргэтэй. Олондо алдаршаһан «Даури» гэжэ романай үргэлжэлэлынь болохо энэ шэнэ зохёол соогоо К. Седых Байгалай үмэнэ гадаадын зэрэхэг түримхэйнэрэй, сагаантанай хархис ябадалые бута сохиһон тухай, атамай Семеновой, барон Унгернын, Тапхаевай зэрлиг мүхэй һонор сэргүүдтэй һүүлшын тулалдаануудые хэһэн тухай, Советскэ засагай анхан түрүүшын хэсүүгэй шанга үдэрнүүд тухай бэшэһэн байха юм.

«Даури» гэжэ роман сооһоонь танил болоһон геройнууд Роман Улыбин, Семен Забережный, тэрэшэлэн Мунгаловска тосхоной бусад олон хүнүүдээр уншагшад дахин уулзаха байна. Энэ зохёол соо Романай дүү Ганька Улыбин ехэхэн һуури эзэлнэ. Байгаали дэлхэйе ухибүүнэй гэнэн хонгор нюдөөр хаража ябаһан энэ гүлмэр залуу хүбүүн зол жаргалта шэнэ байдалай түлөө тэмсэдэг бодото герой боложо үргэна.

1955 ондо манай журналай түрүүшын номерто толилогдоһон Константин Седыхын энэ романай зарим бүлэгүүдтэй уншагшад урдань танилсаһан байгаа.

Харин мүнөө жэлдэ энэ зохёол нэгэдэхэйһээ дүрбэдэхи номер хүрэтэр дүүрэнээр толилогдохо байна. Тус зохёолой зурагуудые республикын эрхим зураашад зураха юм.

Байгалай үмэнэхи ажалшад, иланагаа наһажаал хүнүүд бурят эхэнэрнүүдэй дундаһаа ургажа гараһан түрүүшын революционерка — коммунистическэ партиин тон ургалтай гэшүүн Мария Михайловна Сахьяновае һайн мэдэдэг. Поэт Дамба Жалсараев бурят-монгол арадайнгаа энэ алдарта басаган тухай поэмэ бэшэжэ дүүргэхэеэ байна. Энэ поэмэ манай журналда һаяар толилогдохо юм.

Байгалай үмэнэхи революцида, гражданска дайнда хабаадалсаһан хүнүүд манай журнал соо өөһэдынгөө дурасхаалнуудые бэшэжэ гаргаха байна. Эрхэ сүлөөгэй түлөө, Советскэ засаг тогтоон бэхижүүлхын түлөө Коммунистическэ партиингаа хүтэлбэри доро манай арадай яажа тэмсэһэн тухайнь тэдэнэр өөрсэдэ үгэхэ юм.

Советскэ засагай үедэ Бурят-Монголой, мүн хүршэ областинуудай улад зон, өөһэдынгөө ажахын ба культурын байгуулалтада ехэхэн амжалтануудые туйлаһахай. Үнгэрһэн 40 жэл соо Бурят-Монголдо промышленность, худөө ажахын ба культурын хэр ехээр урган һалбараһан тухай, энэ үе соо Зүүн Сибириин ба Байгалай үмэнэхи томо ехэ промышленна болон культурна центрнүүд—Ирхүү, Улан-Удэ, Читын танигдашагүй болоторoo хубилһан тухай статьянуудые уншагшад манай журнал сооһоо олохо юм.

Мүнөө жэлдэ Бурят-Монгол мэдээжэ уранзохёолшо Чимит Цыдендамбаевай «Түрэл нютагһаа холо» гэһэн томо роман журналда толилогдохо юм. Энэ хадаа Бурят-Монголой түрүүшын эрдэмтэн Доржи Банзаров тухай авторай бэшэжэ гэжэ түсэблэһэн гурбан романуудайнь хоёрдохи ном мүн байха юм. Ерээдүйн эрдэмтэн нютаг нугаһаа гаража, холын Казань город ошожо, тэндэ гимнази, һүүлээрнь университет дүүргэһэн тухайнь энэ ном соо хэлэгдэнэ. Энэ зохёолые «Банзарай хүбүүн Доржо» гэһэн романиинь оршуулһан Михаил Степанов баһал ород хэлэн дээрэ оршуулха байна.

Мүнөө үеын байдал харуулһан зохёолнуудые журнал соогоо гаргагты, эдэ зохёолнууд о коммунизм байгуулжа байгаа советскэ хүнүүдые бүхы талаарнь гүнзэгыгөөр харуулагты гэһэн хүүлита эрилтэнүүдые уншагшад табидаг байна. Шэнэ жэлдэ журналай редакци мүнөөдэрэй байдалда, манай сагай хүнүүдтэ зориулагдаһан олохон рассказууд, очеркнууд болон шүлэгүүдые толилхо хүсэлтэй. Мүнөө үеын онсо шухала асуудалнуудта уранзохёолшодой анхаралые хандуулхын түлөө һаяар эрхим рассказай конкурс үнгэргэгдэхэ юм. Тэрэ конкурсдо Бурят-Монголой, Ирхүүгэй ба Читын областинуудай уранзохёолшод хабаадалсаха байна.

Урдынхяараа «Зургаадахи табанжэлэй барилганууд» гэһэн гаршагтай очеркнууд болон статьянууд баһал толилогдохо юм. Тэрээн сооһоо Ирхүүгэй ГЭС-эй түрүүшын агрегадуудай ашаглалтада оруулагдаһан тухай, мүн тэрэшэлэн Зүүн Сибириин ба Байгалай үмэнэхи бусад томо томо барилгануудтай уншагшад танилсаха байна.

Манай хизаарай газар дайда гоё һайхан. Ан гүрөөлөөр элбэг хизааргүй үргэн ой тайга, загаһаар элбэг олон тоото нуурнууд болон мүрэнүүд, ашагта малтамалаар баян хада уулануд,—эдэ бүгэдэ тухай уншагшад олон юумые мэдэхэ хүсэлтэй байдаг. Тиимэһээ бидэнэр өөрынгөө хизаарай баялигуудые харуулһан, арадай ажахын саашанхи хүгжэлтын харан түсэб тодорхойлһон очеркнууд, статьянууд болон зурагуудые шэнэ жэлдээ гаргаха байхадаи. «Түрэл хизааранайнай» гэһэн бүлэгтэ Бурят-Монгол ба хүршэ областинуудай научна худэлмэрилэгшэд, уранзохёолшод, уранзураашад, хизаар ороноо шэнжэлэгшэд олоорoo хабаадалсаха байна.

«Критикэ ба библиографи» гэһэн бүлэг соо бурят-монгол литературын хүгжэлтэтэй холбоотой шухала шухала асуудалнууд тухай статьянууд, мүн Бурят-Монголдо, Зүүн Сибирьтэ хэблэгдэжэ гараһан уранзохёолнууд, политическэ, научно техническэ ба худөө ажахын литература тухай рецензинүүд толилогдоно.

Мүн «Соёл культурын һонинууд» гэһэн бүлэг урдынхяараал гаража байха юм.

Үнгэрэгшэ жэлдэ арадай демократиин Зүүн зүгэй оронуудай уранзохёолшодтой, илангаа Монголой арадай республикын ба Үбэр Монголой зохёолшодтой манай харилсаа холбоон ехэ болоһон байгаа. Манай республикын уранзохёолшодой эрхим зохёолнууд МНР-тэ, Хятадта (Үбэр Монголдо) хэблэгдэдэг болоһониинь тон һайн. Бидэнэр өөһэдынгөө талаһаа тэдэ оронуудай уранзохёолшодой бэшэһэн зүйлнүүдые толилдог болохо байнабди. Монголой уранзохёолшод Ц. Дамдинсүрэн, Ч. Чимид, Ч. Лхамсүрэн, Ц. Уламбаяр, С. Доржпалам, Д. Тарва гэгшэдэй манай журналда зорюулжа бэшэһэн зохёолнууд, тэрэшэлэн монгол үльгэрнүүд эрилтэнүүдтэй хай. Эдэ зохёолнууд ойрын сагта толилогдохо байна.

Манай журнал соо Энэдхэгэй, Индонезиин, Бирмын, Зүүн зүгэй бусад оронуудай уранзохёолшодой бэшэһэн зүйлнүүд баһал толилогдохо байна. Жэшээнь, журналай нэгэдэхи номер соо Энэдхэгэй агууехэ уранзохёолшо Рабиндранат Тагорой дуунууд, Пакистанай уранзохёолшо Фаиз Ахмад Фаизай, Иранай уранзохёолшо Жалэ гэгшын шүлэгүүдые шэнэ оршуулгануудтай шагшад танилсаха юм.

Шэнэ жэлдэ журналаа үлэмжэ һонирхолтой болгохын, өөһэдынь уншагшадай эрилтэнүүдые дүүрэн хангадаг болохын түлөө редколлеги ехэхэн оролдолго гаргаба. Эндэ толилогдоһон зохёолнуудые гүнзэгы һайн болгохоһоо гадна, журналайнгаа зураг шэмэглэлые һайжаруулха тухай оролдого гаргадаха байна. Тиимэ түрүүндэ журналаа гадарые һайжаруулан үнгэтэ зурагтай түсхай хуудаһануудые гаргадаг болохо тухай энэ хэлэгдэнэ. Зүгөөр энэ талаар бидэнэй хэшээлээнүүд манда бии. Нютагай уранзураашадай картинануудые, графигари толилхын, үнгэтэ фото графи гаргахын түлөө эрхим һайн мэлөөн саарһан хэрэгтэй байдаг. Манда мүнөө дээрээ нимэ саарһан үгы. Тиимэһээ БМАССР-эй Культурын министерствэ хэблэлэй таһаг үнгэтэ зурагуудые журналдаа саг үргэлжэ толилжо байхын түлөө сэхэхэн оролдолго гаргаха зэргэтэй. Нүгөө талаһаа манай республиканска типографи хэблэлэй шанарые һайжаруулха ёһотой гатай.

Журналайнгаа удхашанарые, гарг шэмэглэлые һайжаруулха, советскэ хүнүүдэй улам бүри үргэн ба байгаа культурна эрилтэнүүдые дүүрэнээр хангадаг болохо гэһэн энэ зорилгые бэелүүлхын түлөө журналай редколлеги 1957 ондо бүхы оролдолгоо гаргаха байна.

Н. РЫБКО, «Байгалай толон» гэжэ журналай редактор.

Редактор Д. Л. ЛОБСАНОВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора—37-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни, сельского хозяйства—47-59, пропаганды и переводов—35-14, культуры и быта, промышленности—34-05, местной информации и писем—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н 00331. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 47